

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Lara Kandus

Ljudska republika Kitajska in odnosi s sosedomi - primer Indije

Magistrsko delo

Ljubljana, 2013

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Lara Kandus

Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

Somentor: red. prof. dr. Mitja Saje

Ljudska republika Kitajska in odnosi s sosedomi - primer Indije

Magistrsko delo

Ljubljana, 2013

水能载舟，亦能覆舟

Shuǐ néng zài zhōu, yì néng fù zhōu.

Kdor te na oblast postavi, te z nje lahko odstavi.

(Kitajski pregovor)

*Rada bi se zahvalila red. prof. dr. Bogomilu Ferfili in
red. prof. dr. Mitji Sajetu za strokovno pomoč in vodenje pri pisanju te naloge,
staršema, sestri in bratu, ki so mi vsa ta leta študija stali ob strani in me podpirali,
ter vsem prijateljem za vso vašo podporo, smeh in nasvete.
Hvala!*

Ljudska republika Kitajska in odnosi s sosedomi – primer Indije

POVZETEK

Magistrsko delo z naslovom Ljudska republika Kitajska in odnosi s sosedomi – primer Indije preučuje vlogo Kitajske v mednarodni skupnosti, ki se v zadnjih letih povečuje, in njen položaj, ki se spreminja. To prav gotovo najbolj vedo njene neposredne sosede. Kitajska je spremenila politiko reševanja odprtih vprašanj s sosednjimi državami, saj se zaveda, da je njen vzpon na mednarodno prizorišče odvisen predvsem od urejenih odnosov v soseščini. Razvoj regije je pripomogel k izoblikovanju konkretnejše politike, ki jo sedaj Kitajska vodi do svojih sosed. Na trenutke pa se zdi, da so nekateri odnosi oziroma reševanje odprtih vprašanj postavljeni na stranski tir. V mislih imam predvsem Indijo. Zgleda, kot da se nobena od držav noče soočiti z realnostjo reševanja mejnega vprašanja. Sodelovanje med državama je preseglo politično področje in se je razširilo na gospodarstvo, kar pa seveda predstavlja nov izziv za obe državi, saj bosta morali urediti odnose, ne da bi škodovali razvijajoči se trgovini med njima. Poleg odprtega mejnega vprašanja pa je med njima še veliko več vprašanj in nesporazumov, na katere bosta morali obe odgovoriti. Dobri odnosi med Kitajsko in Indijo prav gotovo vodijo v stabilnejši razvoj regije, ne da bi se vmešavale ostalih ne-azijske države.

Ključne besede: Kitajska, sosedska politika, mejna vprašanja, Indija, regija.

People's republic of China and its relations with neighbouring countries – example of India

SUMMARY

The following work deals with the ever growing role of China in the region and also in the world. The neighbouring countries are the ones that are the most exposed to the ever growing role of China. Country changed the way it deals with open questions, because it became clear that its way to the international scene depends on the stability of the entire region. The development of its next door neighbours has an important impact on how China deals with these countries and it lead to more concrete policy on how to deal with countries that are now gaining on power and influence. However one might say that sometimes China puts some open questions with certain neighbouring countries on the side track. Prime example of this is the relationship between China and India, which besides occasional flexing of army muscles has not changed much since 1963. The relationship between these two super-powers has long outgrown the political frame and is now mostly economy based. This presents a challenge for both countries, because now they have to solve all their problems in a way that will not affect its economic cooperation. There are many more unanswered questions and controversial topics between China and India on which both will have to answer. However good relationship between these two Asian giants will lead to a future development of the region and also limit the involvement of other un-Asian countries in the region.

Key words: China, neighbouring policy, border questions, India, region.

KAZALO VSEBINE

1	Uvod	7
2	Teoretsko–metodološki okvir dela	9
2.1	Predmet in cilj preučevanja	9
2.2	Teoretski okvir	9
2.3	Struktura naloge in metode dela	12
2.4	Opredelitev temeljnih pojmov	12
3	Politični sistem Ljudske republike Kitajske	15
3.1	Komunistična partija Kitajske	15
3.2	Zakonodajna veja oblasti	16
3.3	Izvršilna oblast	18
3.4	Sodna oblast	18
3.5	Predsednik države	19
4	Zunanja politika	21
4.1	Oblikovanje zunanje politike	21
4.2	Sosedska politika	22
4.3	Reševanje konfliktnih odnosov	28
4.4	Vloga ZDA v regiji	31
5	Indija in Kitajska	34
5.1	Zgodovina odnosov	34
5.1.1	Obdobje med 1949 in 1962	36
5.1.1.1	Vojna med Kitajsko in Indijo leta 1962	37
5.1.2	Obdobje med 1962 in 1976	40
5.1.3	Med leti 1976 in 1998	40
5.1.4	Od leta 1998 do danes	41
5.2	Politično in gospodarsko sodelovanje	42
5.2.1	Gospodarski odnosi	45
5.3	Indija – Kitajska – Pakistan	49
5.4	Vprašanje Tibeta	52
6	Regionalno sodelovanje	57
7	Zaključek	60
8	Literatura	64

Seznam kratic in okrajšav

ARF – Azijski regionalni forum

ASEAN – Zveza držav Jugovzhodne Azije (Association of Southeast Asian Nations)

BDP – Bruto domači proizvod

CK – Centralni komite

EAS – Zahodno azijski vrh (East Asian Summit)

EU – Evropska unija

JEG – Skupina za ekonomske odnose in trgovino, znanost in tehnologijo (Joint economic group)

JSG – Skupna študijska skupina (Joint study group)

KPK – Komunistična partija Kitajske

LRK – Ljudska republika Kitajska

MFN – Države z največjimi ugodnostmi (Most favoured nation)

OZN – Organizacija združenih narodov

SED – Indijsko-kitajski strateški in ekonomski dialog (India-China strategic and economic dialogue)

STO – Svetovna trgovinska organizacija

ZDA – Združene države Amerike

1 Uvod

Ko pomislimo na Kitajsko, se mnogim pred očmi prikažejo mogočni Kitajski zid, rdeča barva, Trg nebeškega miru z Maovo sliko nad vhodom v Prepovedano mesto, nekateri bi celo pomislili na Tibet in komunizem. Vendar pa je Kitajska veliko več, njeno ozemlje se razprostira od mogočnih himalajskih gorovij preko step, puščav pa vse do nižavij na vzhodu in s svojimi 9,5 milijoni km² velja za tretjo največjo državo na svetu. Njena moč pa ne leži v njeni geografski velikosti, temveč v ekonomiji. Država je v zadnjih 20 letih doživela velike spremembe, ki so jo popeljale z roba preživetja med eno najhitreje rastočih gospodarstev.

Vendar pa se je potrebno zavedati, da ima država, kljub navidezno neustavljivi gospodarski moči z velikim številom razpoložljive delovne sile, še vedno notranje težave, nekatere bolj očitne kot druge. Potrebno je omeniti, da še vedno ni uredila sosedskih odnosov z vsemi mejnimi državami ter da ima z nekaterimi vzpostavljeno zelo krhko ravnovesje. Kitajska pa si prizadeva, da bi imela čim mirnejše odnose s svojimi sosedami, saj se bo le na tak način lahko posvetila ekonomski rasti ter nadaljevala s svojim razvojem. Dobri odnosi tudi pomenijo nova tržišča za njene produkte ter možnost krepitve sodelovanja med državami. V današnjih razmerah je posebno pomemben ekonomski faktor, ki vpliva na ravnanje držav. Povezovanje zaradi njega postane realnejše, saj se nihče noče odreči možnosti izboljšanja finančnega stanja ter napredku.

V začetku leta 2003 je kitajska vlada naznanila, da bo kot odgovorna in mirna sila začela z mirnim vzponom na mednarodno prizorišče, ki s tem ne bo ogrozila niti svojih azijskih sosed, pa tudi Združenih držav Amerike ne (ZDA) (Zhang 2005, 159). Miren prehod med vodilne države sveta je seveda pomemben za celotno Azijo, saj Kitajska meji na veliko število držav, s katerimi ima bolj ali manj urejene odnose. Ohranjanje dobrih odnosov pa pomeni, da si na tak način zagotavlja dovolj trdno zaledje, ki ji bo koristilo, ko bo pričela aktivneje vstopati na svetovno politično prizorišče (Munro 2006). Grožnje seveda še vedno obstajajo, saj so odnosi med državami tako tesno prepleteni, da lahko prevelika napetost povzroči verižno reakcijo in ogrozi stabilnost regije. Kitajska je v veliki meri zaprla kopenska mejna vprašanja z večino sosednjih držav, med glavnimi in najbolj perečimi pa prav gotovo ostaja vprašanje odnosov med Indijo in Kitajsko, saj med državama, kljub prijateljskim odnosom, obstajajo določene napetosti. Tako so

med glavnimi odprtimi vprašanji prav nerazrešeno mejno vprašanje, vojna leta 1962, kitajsko sodelovanje s Pakistanom, kar velikokrat predstavlja oviro pri odnosih med državama, in vprašanje Tibeta (Ferfila 2011, 372–374).

Ker obe državi spadata med najhitreje razvijajoče se države sveta, je razumljivo, da se obravnavata kot potencialna tekmeča. Leta 2005 pa je bilo podpisano indijsko-kitajsko strateško partnerstvo, ki združuje dve državi v razvoju v smeri večje strateške pomembnosti in boljšega globalnega sodelovanja (Clegg 2009, 230). Državi vedno večjo vlogo dajeta tudi reševanju obmejnih vprašanj na miren način, kar je vidno tudi v podpisu novega dogovora med Indijo in Kitajsko o ustanovitvi delovnega mehanizma za namene posvetovanja in koordinacije indijsko-kitajskih obmejnih vprašanj (Sporazum Indije in Kitajske o ustanovitvi delovnega mehanizma za namene posvetovanja in koordiniranja indijsko-kitajskih obmejnih vprašanj 2012). Kljub napetostim in nerešenim vprašanjem, ki jih ima Kitajska s sosednjimi državami, prihaja v politično ospredje zavedanje, da mora Kitajska v soseščini ohranjati dobre odnose (Li 2009).

Cilj magistrskega dela je analizirati naraščajočo vlogo Kitajske v regijskem smislu, saj se sama Kitajska že utrjuje na položaju mednarodne velesile. S pomočjo analize njene sosedske politike, reševanja obmejnih sporov in odnosom do Indije bom poskušala predstaviti, kako Kitajska spreminja svoj način sodelovanja, kar bi lahko vodilo v potencialno tesnejše sodelovanje v regiji. O vzponu Indije in Kitajske kot individualnih držav je bilo že veliko napisanega, s svojim magistrskim delom pa želim podrobneje predstaviti, kaj to pomeni za regijo in kakšni so možni učinki sodelovanja med obema državama.

2 Teoretsko–metodološki okvir dela

2.1 Predmet in cilj preučevanja

Pričujoče magistrsko delo hoče opisati delovanje Kitajske v njeni neposredni sosesčini ter predstavi, kakšni so potencialni scenariji za prihodnost. V delu se ukvarjam s preučevanjem kitajske sosedske politike in njenega načina reševanja obmejnih sporov. Kot primer pa bom predstavila sodelovanje med Indijo in Kitajsko. Raziskala bom, kako je v preteklosti Kitajska reševala konfliktno odnose, in preverila, če še vedno uporablja enake metode, kot v preteklosti. Dotaknila se bom tudi vpliva drugih držav na delovanje Kitajske v Aziji, predvsem ZDA in njene vloge v regiji. Sistematično bom tudi predstavila zgodovino odnosov z Indijo ter način, kako državi rešujeta odprta vprašanja. Upoštevala bom dejstvo, da ima pri vsem tem veliko vlogo tudi ekonomija, ki počasi prevzema vodilno vlogo pri vzpostavljanju odnosov med državama.

Osrednji cilj magistrskega dela je raziskati in analizirati vlogo Kitajske v regiji, natančneje pa predstaviti, kako država vzdržuje odnose s sosednjimi državami, ki predstavljajo potencialne tekmece. Za raziskovanje slednjega sem si zastavila naslednji tezi:

- *Odnosi med Indijo in Kitajsko se izboljšujejo, vendar pa je še vedno prisotno nezaupanje.*
- *Gospodarski razvoj države in regije je pomembno vplival na izoblikovanje kitajske sosedske politike.*

2.2 Teoretski okvir

Teoretska osnova mojega magistrskega dela je realizem oziroma realistična teorija mednarodnih odnosov. Realizem predstavlja eno izmed prevladujočih teorij svetovne politike, ki ji je skupna tema, da države obstajajo v anarhičnem svetu, kjer je bistveno samo preživetje in njihov obstoj ogrožajo druge države. Posledično to vodi v boj za moč in varnost. Nekatere glavne značilnosti realizma so torej dojemanje sveta kot anarhičnega sistema držav, ki so suverene in nad seboj ne priznavajo nobene višje oblasti, ravnanje držav naj bi bilo racionalno in država je sama sebi gospodar in sodnik, kar pomeni, da je sama odgovorna za odločitve, ki jih sprejme v skladu s

svojimi interesi in svojo avtonomijo (Benko 2000, 55). Na tej točki torej lahko izpostavimo, da je za delovanje držav v okviru realistične teorije bistveno preživetje, samopomoč in državni centralizem. Država ima moč v okviru suverenosti, da postavlja svoje lastne zakone in je pri tem ne sme nihče omejevati, torej ima vrhovno oblast. Varnost je za nastanek države ključna, saj brez varnosti država ne mora obstajati, v njej potemtakem ne more obstajati tudi civilna družba. Varnost znotraj države je zagotovljena s pomočjo raznih organov, ki jih organizira država, in posameznikom, ki prebivajo v državi, ni treba skrbeti za lastno varnost. Kar pa se odvija izven države, v mednarodni skupnosti, je podvrženo negotovosti, ki ogroža tudi sam obstoj države. Vse to pa je posledica odsotnosti suverena, zaradi tega tudi niso mogoči pogoji za red in varnost (Dunne in Schmidt 2007, 221).

Za potrebe tega dela bom uporabila teorijo strukturalističnega realizma, ki trdi, da je mednarodna politika v bistvu boj za moč, vendar pa je boj za moč predvsem posledica pomanjkanja vrhovne oblasti na mednarodnem prizorišču. Kenneth Waltz velja za enega prvih, ki je to obliko realizma utemeljil. Pri tem izpostavlja predvsem tri prvine: organizacijska načela, diferenciacijo enot in razporeditev zmogljivosti. Za organizacijska načela priznava dve obliki: anarhijo kot obliko zunanje ureditve, to torej predstavlja ureditev mednarodnega sistema, in hierarhijo kot notranjo ureditev držav. Enote mednarodnega sistema so funkcionalno podobne suverenim državam in so zato razlike na ravni enot za razlaganje mednarodnih posledic nepomembne. Razporeditev zmogljivosti naj bi bila najpomembnejša spremenljivka, ki pomaga razumeti ključne mednarodne posledice. Strukturalistični realisti tako verjamejo, da je razporeditev zmogljivosti tista spremenljivka, ki nam pomaga razumeti delovanje in ravnanje držav v mednarodnih odnosih (Dunne in Schmidt 2007, 218). Ofenzivni realisti, kot je na primer John Mearsheimer, zagovarjajo, da države kopičijo moč, ker si poskušajo zagotoviti svoj obstoj. Hegemonija je tako edini odgovor, saj le kopičenje moči ni dovolj. Velike sile se bojijo druga druge in med njimi je vedno prisotno tekmovanje za moč. Cilj vsake države je pridobitev še več moči, kot jo ima, to pa pomeni, da mora odvzeti moč drugi državi. Tako po mnenju ofenzivnih realistov *status quo* v mednarodnih odnosih ne obstaja, saj si glavni akterji prizadevajo le za doseg statusa svetovnega hegemonia. Zakaj se države obnašajo na tak način? Mearsheimer v svojem delu »*The tragedy of great power politics*« predstavi odgovor. Po njegovem mnenju leži odgovor v pomanjkanju osrednje oblasti v mednarodnih odnosih, v dejstvu, da ima vsaka država v svoji lasti orožje, ki

lahko ogrozi varnost drugih države in da se nikoli ne da predvideti namenov držav. Zaradi tega se države trudijo, da zase pridobijo čim več moči, saj si tako zagotovijo boljše možnosti za preživetje. Prav zato je v njihovem interesu, da postanejo hegemoni, saj bi si na tak način zagotovile varnost in obstoj. Vsakršno prizadevanje, da bi se lahko Kitajsko vključilo v svetovno politiko z ekonomsko integracijo, pa se, po mnenju Mearsheimerja, ne bo zgodilo. Kitajska bo, ko bo dosegla dovolj visok ekonomski razvoj, to svojo moč prenesla tudi na vojaško področje in poskušala obvladovati severozahodno Azijo. Naletela pa bo na odpor drugih držav, ki tega ne bodo dopustile in bodo oblikovale razne koalicije ter poskušale izničiti kitajske poskuse prevzema hegemonističnega položaja. Vse to pa bo povzročalo varnostna trenja (Mearsheimer 2001, 16–19).

Zavedati pa se je potrebno, da je praktično nemogoče, da bi država dosegla status svetovnega hegemonu, že zaradi tega ne, ker je težno ohranjati svojo prisotnost na celotnem planetu. Najboljša oblika hegemonije, na katero lahko država računa, je regionalna. Ko država doseže regionalno hegemonijo, se osredotoči na svojo soseščino in poskrbi, da nobena od držav, ki so ji geografsko blizu, ne sledi njenim stopinjam. V ta namen ustvari tekmovalno vzdušje med ostalimi državami in s tem preusmeri pozornost. ZDA so to taktiko uporabile v zgodovini vsakič, ko so se pojavile grožnje njihovi hegemonistični vlogi (na primer imperialna Japonska (1931–1945), Sovjetska zveza (1945–1989)) (Mearsheimer 2001, 19).

Kitajska bi po tej teoriji postala konkurent ZDA na področju Azije in poskušala prevzeti vlogo hegemonu v regiji. Poskrbela bo, da v regiji ne bo nobene države, ki bi ji lahko predstavljala konkurenta; sčasoma bo izrinila vojaške sile ZDA iz območja Azije. Na nek način se to vse že dogaja in smo priča tudi težnji ustavitve kitajskih poskusov prevzema hegemonistične vloge v Aziji. Države se združujejo in preko različnih organizacij poskušajo zaustaviti oziroma vsaj omejiti Kitajsko (Mearsheimer 2007, 83–84).

2.3 Struktura naloge in metode dela

Magistrsko delo bo sestavljeno iz štirih glavnih delov. Prvi bo teoretsko-metodološki, v njem bom predstavila relevantnost teme in jo umestila v teoretični okvir, poleg tega pa bom v tem delu tudi predstavila zastavljene teze, namen dela, metode dela in strukturo naloge. V jedru, ki bo sestavljeno iz dveh delov, bom v prvem delu predstavila politični sistem Kitajske in njeno zunanjo in sosedsko politiko. V tem delu bom podrobneje predstavila tudi odnose, ki jih ima Kitajska z nekaterimi sosednjimi državami, vlogo, ki jo imajo ZDA v regiji, ter njen vpliv na samo delovanje Kitajske. V naslednjem delu bom podrobneje pregledala odnose med Kitajsko in Indijo. Ta del bo razdeljen na ustrezna podpoglavja, v katerih bom obravnavala ekonomsko sodelovanje med državama in tudi politične odnose med njima, njuno sodelovanje in reševanje odnosov s sosednjimi državami. V zadnjem delu pa bom predstavila svoje ugotovitve ter odgovorila na postavljeni tezi.

Pri izdelavi in raziskavi bom uporabila metodo študije primerov, saj se bom osredotočila predvsem na preučevanje Kitajskih odnosov s sosednjimi državami, podrobneje pa bom preučila odnos med Kitajsko in Indijo. Poleg tega bom uporabila tudi analizo vsebine primarnih tudi sekundarnih virov, ki mi bodo pomagali pri raziskavi.

2.4 Opredelitev temeljnih pojmov

V magistrskem delu se bodo pojavljali nekateri pojmi in zdi se mi potrebno, da jih razložim takoj na začetku, tako bo razumevanje naloge lažje.

Mehka politika je termin, ki se uporablja od začetka leta 2003, ko so začeli kitajski politiki in različni strokovnjaki oznanjati miren vzpon Kitajske na mednarodno prizorišče. Kitajska naj bi na ta način prestopila med vodilne sile in s tem ne bi ogrozila svojih azijskih sosed in ZDA. Razprave o tej politiki so sicer zamrle že leta 2004, vendar pa, ker jo je Kitajska vzela kot svojo uradno strategijo, je potrebno razložiti, kaj ta politika pravzaprav je in kakšen je njen pomen za vzhajajočo vlogo Kitajske v Aziji. Termin je predstavil Zheng Bijiana, ki ga je prvič uporabil v svojem govoru z naslovom »Nova smer za Kitajsko mehko politiko in prihodnost Azije«.

Izpostavil je, da je za prihodnost Kitajske edino pravilno nadaljevanje mehka politika, ki ji bo omogočila vzpon skozi gradnjo socializma s kitajskimi karakteristikami in s sodelovanjem namesto z oddaljevanjem od mednarodnega prizorišča. Wen Jiabao je prav tako poudaril, da mora Kitajska, če hoče doseči svoj vzpon med velesile, graditi prav na razvoju države kot celote, saj bo le tako lahko dosegla napredek tudi v zunanji politiki. Prav to pa tudi predstavlja bistvo kitajskega mirnega vzpona in razvoja (Zhang 2005, 159–160).

Regija je termin, ki ima zelo širok spekter uporabe in zdi se, da neka splošna definicija ne obstaja, saj je tolmačenje in razumevanje pojma odvisno od zornega kota gledanja. V tej nalogi se ta termin uporablja v geografskem smislu, kar pomeni, da regija predstavlja sklenjen in zaokrožen geografski prostor, ki se s svojimi karakteristikami razlikuje od ostalih geografskih prostorov (Senegačnik 2010, 6). V mednarodnih odnosih ima regija prav tako različne pomene, ki se uporabljajo v različnih kontekstih. Kot najpomembnejša lastnost za določitev regije se izpostavlja bližina, vendar pa to ni glavni dejavnik. Lahko bi rekli, da pride pri definiranju regije do odklonov, saj se je potrebno zavedati, da se lahko določena regija izoblikuje na podlagi bližine, pa tudi zaradi ekonomije in kulture. V literaturi tako lahko zasledimo ločitev regij na fizične in funkcionalne. Trilar poda svojo klasifikacijo regije, ko zapiše, da se formalne regije nanašajo na naravna geografska dejstva in pojave, zaradi tega jih je tudi mogoče razločiti od drugih. Funkcionalna regija pa predstavlja prostor, kjer sosednja različna fizična okolja omogočajo raznovrstne dejavnosti, ki se dopolnjujejo pri ustvarjanju pogojev življenja v celoti (Trilar v Bojinović Fenko 2010, 53–55).

Suverenost pomeni najvišji položaj ali (pravno) moč odločanja o drugih subjektih. Pojem suverenosti se je izoblikoval v obdobju srednjega veka, ko so se države borile za prevlado nad cerkveno oblastjo ter poskušale svojo oblast uveljaviti tudi nad fevdalnimi stanovi in različnimi družbenimi korporacijami. Pojem državna suverenost ima več izpeljav. Med najpomembnejšimi sta zagotovo notranji in zunanji vidik suverenosti. Zunanja suverenost pomeni, da država ne more podrediti oblasti druge države, ter da ne more imeti oblasti nad njo. Enako velja tudi v razmerju države in drugih organizacij enake vrste. Notranja suverenost pomeni predvsem vrhovnost državne oblasti in njenih organov, s tem pa se zagotavlja varnost in nadzor nad prebivalstvom ter drugimi subjekti, ki so na državnem ozemlju (Bohinc in drugi 2006, 56).

Poleg zunanjega in notranjega vidika suverenosti se pojem suverenosti uporablja v štirih različnih situacijah: mednarodna pravna suverenost, vestfalska suverenost, nacionalna suverenost in soodvisna suverenost. Mednarodna pravna suverenost se nanaša na prakse, povezane s skupnim priznanjem, običajno med teritorialnimi entitetami, ki imajo formalno pravno neodvisnost. Vestfalska suverenost zagotavlja nevmešavanje drugih držav v notranje zadeve posamezne države. Nacionalna suverenost se nanaša na formalno organizacijo znotraj države in sposobnost političnih entitet znotraj države, da uveljavijo kontrolo in nadzor znotraj države. Soodvisna suverenost pa je sposobnost nacionalnih entitet, da nadzorujejo pretok informacij, idej, ljudi ali kapitala čez državne meje (Krasner 1999, 4).

Kitajsko stališče glede suverenosti se ni bistveno spremenilo vse od začetka obstoja Ljudske republike Kitajske (LRK). Kitajski voditelji pa pojem suverenosti radi izkoriščajo sebi v prid. Pri razumevanju suverenosti so pomembni tudi zgodovina Kitajske, obdobje okupacije s strani drugih držav in sami nacionalni interesi. Pomembno vlogo pri oblikovanju suverenosti igra prav vzpostavitev trdnih meja, kar je bilo izpostavljeno že od vsega začetka. Mao Zedong je večkrat poudaril, da je kitajsko ljudstvo dovolj dolgo trpelo tuj vpliv v svojih notranjih zadevah in da se bo z določitvijo trdnih meja to spremenilo. V 20. stoletju se je trditev izkazala za resnično, saj je Kitajska bila zelo previdna pri vključevanju v mednarodno skupnost, ker je to videla kot poseg v notranjo suverenost države (Carlson 2005, 28–43).

3 Politični sistem Ljudske republike Kitajske

Kitajska je še ena izmed redkih držav v modernem političnem okolju, ki za svojo osnovno politično doktrino priznava socializem, predvsem po letu 1949, ko je na čelo države stopil Mao Zedong in začel s spremembo političnega sistema. Ustava, ki je bila sprejeta 4. decembra 1982, določa, da je LRK socialistična država pod neposrednim ljudskim vodstvom. Država tudi sledi principu demokratičnega centralizma, ki določa, da vse lokalne vladne organizacije delujejo pod skupnim vodstvom osrednje vlade (Budna 2006, 96). Kitajski politični sistem ima tri veje oblasti: izvršno, sodno in zakonodajno, moč med njimi je različno razporejena. Ustava v kitajskem pravnem sistemu nima takšne vloge, kot v evropskih državah, saj se koncept prava, kot ga poznata Evropa in Amerika, šele uveljavlja. Zato je tudi ustava kot najvišji pravni akt, v katerem so zapisane vse pravice, še vedno večini Kitajcev neznan. Vendar pa se že pojavljajo spremembe za večjo zagotovitev pravic državljanov na podlagi ustave. V tem delu bo predstavljen politični sistem Kitajske, njegovo delovanje, poudarek pa bo na zunanji politiki.

3.1 Komunistična partija Kitajske

Za razumevanje Kitajske in njene politike je najprej potrebno opredeliti, kakšen pomen ima Komunistična partija Kitajske (KPK) v družbi. Že v ustavi je določeno, da je KPK edina vladajoča politična stranka v državi, tako da lahko trdimo, da ima KPK monopol nad političnim življenjem v državi. Začetki KPK so bili zelo skromni, kaj kmalu pa je s svojimi prizadevanji za dvig življenjskega standarda in osvoboditev izpod japonske nadvlade pridobila na ugledu in pridružilo se ji je vedno več ljudi. KPK za svojo teoretično osnovo jemlje marksistično-leninistično teorijo, misli Mao Zedonga ter teorijo Deng Xiaopinga, ki daje prednost ekonomskemu odpiranju države (CPC 2012). Najvišja organa partije sta Kongres partije in Centralni komite. Naloge Kongresa partije so »/.../ preverjanje poročil CK, poslušanje in preverjanje poročil centralne komisije za disciplinski nadzor, razpravljanje in odločanje o najpomembnejših vprašanjih, ki zadevajo partijo, preučevanje partijske ustave, volitve centralnega komiteja in volitve centralne komisije za disciplinski nadzor« (Inkret 2006a, 49). CK je najvišje telo v državi, ko Kongres ne zaseda. Plenarna zasedanja CKja se vršijo vsaj enkrat letno. Naloge tega telesa pa so, implementacija vseh odločitev, ki jih je sprejel Kongres, nadzor

nad delom stranke ter predstavlja Kitajsko navzven (IDCPC 2013). Hierarhično imajo največjo veljavo kongresi, vendar pa je v praksi najpomembnejši organ 7-članski stalni komite politbiroja, ki ga sestavljajo najpomembnejši državni voditelji (Inkret 2006a, 49). Xi Jinping je bil na prvem plenarnem srečanju 18. stalnega komiteja izvoljen na mesto generalnega sekretarja stalnega komiteja politbiroja. Ostali na novo izvoljeni člani so Li Keqiang, Zhang Dejiang, Yu Zhengsheng, Liu Yunshan, Wang Qishan in Zhang Gaoli (Xinhua 2012c).

3.2 Zakonodajna veja oblasti

Vsodržavni ljudski kongres je najvišji organ v državi. Sestavljen je iz poslancev, ki so po zakonu izvoljeni v 35 volilnih okrajih. Kongres ima 5-letni mandat, pred zadnjim 11-im srečanjem Kongresa je bilo v ta organ izvoljenih 2987 poslancev. Kongres se v svoji polni sestavi sestane 1-krat letno. Naloge kongresa so naslednje (NPC 2012b):

- nadzor nad izvajanjem ustave (Samo kongres ima moč, da spreminja ustavo. Ustavne amandmaje lahko predlaga stalni komite kongresa ali 1/5 poslancev kongresa, za sprejetje amandmaja pa je potrebna 2/3 večina. Kongres ima zaradi tega tudi moč, da nadzoruje izvajanje in uveljavljanje sprejetih amandmajev.),
- sprejemanje in spreminjanje zakonov,
- izvolitev članov na ključne državne pozicije (Kongres izvoli predsednika, podpredsednika, generalnega sekretarja in ostale člane stalnega komiteja, prav tako tudi izvoli predsednika in podpredsednika države. Na položaj imenuje tudi premiera, ki ga predhodno predlaga predsednik države, ter ostale pomembne državne in vojaške funkcionarje. Zaradi svoje vloge lahko vsakega od imenovanih funkcionarjev tudi razreši.),
- določitev glavnih državnih prioritet (To vključuje preučitev in odobritev poročila o nacionalnem ekonomskem in socialnem razvoju, preučitev poročil o centralnem in lokalnih proračunih ter njihovo implementacijo, razrešuje vprašanje o ustanovitvi provinc, avtonomnih regij in občin pod neposredno centralno oblastjo, odloča o ustanovitvi posebnih administrativnih regij, odloča o vprašanju vojne in miru.).

Stalni komite je telo kongresa. Komite je sestavljen iz predsednika, podpredsednika, generalnega sekretarja in ostalih članov. Člani stalnega komiteja so izvoljeni izmed vseh članov kongresa za dobo 5-ih let, zadnji komite je štel 175 članov. Nihče od članov komiteja ne sme opravljati nobene državne funkcije, razen te, za katero je bil izvoljen. Predsednik in podpredsednik sta lahko izvoljena v dveh zaporednih mandatih. Predsednik komiteja določa naloge le-tega, pri čemer mu pomagata tudi podpredsednik in generalni sekretar. Stalni komite se sestaja enkrat na vsaka dva meseca. Komite s svojimi delom odgovarja kongresu. Naloge komiteja pa so naslednje (NPC 2012a):

- zakonodajna moč (Kongres ima skupaj s komitejem najvišjo zakonodajno moč v državi. Komite lahko uzakoni in dopolnjuje vse zakone, razen tistih, za katere je izključno pristojen kongres. Ima tudi moč, da razlaga zakone in ustavo.),
- nadzorna moč (Ima moč, da nadzoruje uveljavitve ustave in njenih sprememb, nadzoruje delo Državnega sveta, Osrednje vojaške komisije, Vrhovnega sodišča, Vrhovnega tožilstva. Ima moč, da razveljavi vse ukrepe, odloke in odločitve Državnega sveta, ki so po njegovem mnenju v nasprotju z zakoni in ustavo, potrjuje ali zavrača lokalne zakone in predpise, če jih oceni za protiustavne.),
- odloča o pomembnih državnih zadevah (Ko kongres ne zaseda, ima komite moč, da preuči in sprejme predloge za manjše spremembe nacionalnega plana za ekonomski in socialni razvoj, kot tudi dopolnitve proračuna. Komite prav tako odloča o sprejetju ali zavrnitvi mednarodnih pogodb, imenuje sistem državnih nazivov in napredovanj, odloča o mobilizaciji in določa stanje ogroženosti za posamezno provinco ali celotno državo. Ko kongres ne zaseda, je komite tisti, ki razglasi vojno stanje.),
- ima moč, da, ko kongres zaseda, imenuje ali odstrani državne funkcionarje.

Kitajski zakonodajni sistem ne pozna samo enega centra moči, saj, kot je razvidno iz zgoraj napisanega, se zakonodajna moč deli med dva organa, prav tako obstaja več stopenj zakonodajnega sistema: tudi province lahko sprejemajo svojo lastno zakonodajo, podrejena je zakonom, ki jih sprejmeta bodisi kongres ali komite. Med različnimi strukturami zakonodajnega sistema obstajajo različna razmerja v obliki podrejenosti in nadzora (Inkret 2006b, 73).

3.3 Izvršilna oblast

Državni svet je najvišje izvršilno telo v državi, prav tako pa je najvišji organ državne uprave. Državni svet je sestavljen iz predsednika vlade, 4 podpredsednikov, državnih svetnikov, ministrov, generalnega sekretarja in generalnih nadzornikov. Predsednika vlade na predlog predsednika države potrdi kongres, ostale člane sveta pa predlaga premier, potrdi pa kongres ali Stalni komite. Mandat članov sveta je 5 let, član pa je lahko izvoljen samo dvakrat zaporedoma. Svet je odgovoren za izvajanje smernic Komunistične partije in zakonov, ki jih sprejme kongres. Ukvarja se tudi z ostalimi notranjimi zadevami, diplomacijo, nacionalno obrambo, financami, ekonomijo, kulturo in izobrazbo. Po sedanji ustavi ima svet pristojnosti na področju upravnega prava, v diplomatskih zadevah, socialnih zadevah ter na ostalih področjih, ki jih posebej določita ali kongres ali komite (The central people's government of the People's republic of China 2012a). Vlada je s svojim delom podrejena kongresu in Stalnemu komiteju, vendar pa kot najvišji organ državne uprave nadzoruje lokalne vlade pri sprejemanju njihovih zakonov in predpisov. Sestavljena je iz 22 ministrstev, 5 komisij in 2 institucij, ureditev pa pozna še organe, ki so neposredno vezani na vlado (razne uprave), institucije, ki so vezane na vlado, delovne organe vlade ter uprave in urade, ki so v sestavi ministrstev in komisij (Inkret 2006c, 75–76). Sedanji predsednik vlade je Wen Jiabao. Z novim letom 2013 pa bo njegovo mesto prevzel Li Keqiang, ki ga je 18. kongres izvolil za naslednjega predsednika vlade. Mnogi ga označujejo za enega najbolj naprednih voditeljev Kitajske. Večkrat se je namreč izpostavil kot trdni zagovornik gospodarskih reform Kitajske. Kljub temu pa se je okrog njega zvrstilo veliko število škandalov in mnogi mu očitajo, da je bil v času svojega mandata kot guverner province Henan bolj zaposlen z gradnjo svoje politične kariere in se ni ukvarjal z urejanjem stanja v provinci. Vendar pa je še vedno prezgodaj, da bi lahko z gotovostjo rekli, kakšen voditelj bo (Jacobs 2012).

3.4 Sodna oblast

Sodna veja oblasti je opisana v sedmem poglavju ustave, kjer je določeno, da je sodna oblast sestavljena iz vrhovnega sodišča, lokalnih sodišč na različnih ravneh, vojaških sodišč in ostalih sodišč. Predsednik vrhovnega ljudskega sodišča ima 5-letni mandat in ne sme biti predsednik več kot dvakrat. Vrhovno ljudsko sodišče je odgovorno kongresu in njegovemu stalnemu komiteju,

sodišča na nižjih ravneh so odgovorna tistim organom oblasti, ki so jih ustanovili. Državno ljudsko tožilstvo je državni organ, ki je namenjen pravnemu nadzoru, državno tožilstvo je prisotno na vseh sodnih ravneh, od najnižje lokalne pa do vrhovnega sodišča. Mandat generalnega državnega tožilca sovпада z mandatom Državnega kongresa. Tožilstvo s svojim delom odgovarja kongresu in stalnemu komiteju (Ustava LRK, 123.–135. čl.). Sistem sodišč je naslednji: Vrhovno ljudsko sodišče, Višja sodišča, Srednja sodišča in Temeljna sodišča, podobno hierarhijo ima tudi ljudsko državno tožilstvo (Budna 2006, 97).

Če pogledamo samo sestavo sodišč, lahko opazimo, da se temeljna ljudska sodišča delijo po upravnih enotah. Na nivoju provinc je temeljno ljudsko sodišče sestavljeno iz več kot 3000 sodišč, le-ta pa se nadalje razdelijo še na okoli 20000 manjših enot, ki se imenujejo ljudski tribunali, nameščeni pa so v mestih in okrožjih. Obstaja 376 Srednjih ljudskih sodišč in 31 Višjih ljudskih sodišč, ki so v provincah. Poleg tega je ustanovljenih več specializiranih sodišč, npr. takih, ki pokrivajo področje železniškega prometa, gozdov, Ljudske osvobodilne armade in zadev, povezanih z morjem. Pristojnosti in postopke primarno ureja ustava, sekundarno pa zakoni. Pravde so splošno omejene na eno obravnavo, po načelu končnosti izrečene sodbe pa na dve obravnavi (Faculty.cua.edu 2012).

3.5 Predsednik države

Ustava določa, da predsednika in podpredsednika države izvoli nacionalni ljudski kongres. Za funkcijo predsednika in podpredsednika lahko kandidira vsak kitajski državljan, ki je star vsaj 45 let in ima volilno pravico. Mandat predsednika in podpredsednika je vezan na trajanje mandata ljudskega kongresa. Predsednikove naloge se ne razlikujejo veliko od nalog, ki jih imajo predsedniki ostalih držav. Med pomembnejše sodijo predstavljanje države v mednarodni skupnosti, imenovanje ambasadorjev in drugih predstavnikov države v tujini, prav tako pa predlaga vse pomembnejše funkcionarje izvršne oblasti (predsednika in podpredsednika vlade itd.), podpisuje zakone in ratificira mednarodne pogodbe ter razglaša izredno ali vojno stanje. Predsedniku pri opravljanju funkcije pomaga podpredsednik (Ustava LRK, 79.–84. čl.).

Vendar pa lahko iz zgoraj zapisanega opazimo, da predsednik nima izključne moči nad izvršno vejo oblasti, saj je vlada delno odgovorna tudi ljudskemu kongresu. Kar pa daje predsedniku veliko moč v državi je to, da je sočasno tudi generalni sekretar Komunistične partije Kitajske. Obenem pa je predsednik države tudi predsednik centralne vojaške komisije (The central people's government of the People's republic of China 2012b). Prepletenost funkcij omogoča, da je predsednik bolj povezan tako s samim političnim vodstvom kot tudi državo kot celoto. Na tak način so želeli zagotoviti povezanost in zmanjšati možnost razdora v partiji. Sedanji predsednik Hu Jintao je na tem položaju že od leta 2003, ko je prejšnji predsednik Jiang Zemin zapustil kabinet in odstopil z mesta generalnega sekretarja partije (Brittanica 2012). Konec leta 2012 pa naj bi na predsedniško mesto prišel sedanji podpredsednik Xi Jinping.

4 Zunanja politika

4.1 Oblikovanje zunanje politike

Vprašanje zunanje politike je v primeru Kitajske precej zapleteno, saj si moč pri odločanju o zunanjih zadevah delita Komunistična partija Kitajske in Državni svet, pri čemer pogosto prihaja do prepletanja. Zaradi večje moči KPK nekatere odločitve ne potrebujejo privolitve Državnega sveta, enako je tudi s položaji: če je oseba na hierarhični lestvici partije višje od nekoga drugega, čeprav ta zaseda v državi na videz pomembnejše mesto, lahko oseba z višjim položajem razveljavi odločitve te druge osebe. Kot primer tega lahko navedemo naslednje: Wang Jiarni, ki je vodja partijskega mednarodnega oddelka, je na partijski lestvici višje kot pa zunanji minister Yang Jiechi, zato ima pri sprejemanju odločitev večjo vlogo (Jakobson in Knox 2010, 4).

Oblikovanje zunanje in varnostne politike države je kljub spremembam v zadnjih letih še vedno v rokah partije in nekaterih partijskih teles. Jedro odločevalnega procesa na Kitajskem predstavlja 7 članov stalnega komiteja politbiroja. Odločilni osebi na področju zunanje politike sta Hu Jintao in Wen Jiabao. Čeprav se odločitve v partiji sprejemajo s konsenzom, je za veliko večino odločitev potrebna privolitev Hu Jintao (Jakobson in Knox 2010, 5).

Zunanja politika je tako še vedno v veliki meri državna zadeva pod nadzorom političnih institucij in najvišjih partijskih. Zunanji minister ima malo vloge v procesu odločanja o oblikovanju zunanje politike. Proces odločanja ostaja zelo centraliziran, glavno besedo ima politbiro in ostali, ki niso člani tega telesa, imajo zelo omejeno moč vplivanja na proces oblikovanja zunanje politike. Prav tako je zelo omejen vpliv javnosti in javnega mnenja (Li 2009, 35–36).

Velika večina odločitev, ki zadevajo zunanjo politiko, se sprejme že v manjših skupinah, ki so ustanovljene prav z namenom raziskave in svetovanja, člani teh skupin pa so člani Državnega sveta in partijski funkcionarji obenem. Te skupine imajo še posebno pomembno vlogo, ker se na njihovo mnenje zanaša velika večina partijskih članov, saj se veliko njih ne posveča mednarodnim zadevam. Njihova vloga je še posebej pomembna, saj je prav mogoče, da se bo določen korak v kitajski zunanji politiki zgodil prav na podlagi njihovega priporočila. Sodelujejo tudi pri predlogih zakonov, izvajanju raziskav ter koordinaciji zunanjepolitičnih aktivnosti. Poleg

njih imajo v partiji pomembno vlogo naslednja tri telesa, ki so povezana s partijskim centralnim komitejem: oddelek za raziskave, ki se ukvarja s pripravami raziskav in uradnih poročil; generalna pisarna ima predvsem administrativno in logistično vlogo, vendar je pomembna zaradi posredovanja informacij voditeljem in urejanja njihovih urnikov; mednarodni oddelek pa se ukvarja predvsem z vzdrževanjem vezi med partijo ter vsemi drugimi političnimi strankami v drugih državah (Jakobson in Knox 2010, 5–8).

Državni svet s svojimi ministrstvi in uradi predstavlja Kitajsko navzven v odnosih z drugimi državami. Na tej točki je potrebno izpostaviti, da ministrstvo za zunanje zadeve v zadnjih letih izgublja veljavo predvsem zaradi vedno večje kompleksnosti zunanjepolitičnih zadev, obenem pa se je povečalo število vladnih teles, ki se ukvarjajo z zunanjo politiko. Zunanje ministrstvo mora z njimi tekmovati v iskanju vpliva pri oblikovanju državne zunanje politike. Vse to pa ga ovira pri delu, saj se mora boriti za vlogo v procesu oblikovanja zunanje politike, namesto da bi opravljalo delo, za katero je bilo ustanovljeno (Jakobson in Knox 2010, 8).

Kitajska ostaja razdvojena med vključevanjem v mednarodno skupnost in zvestobo svojim lastnim načelom, na katera je tako zelo ponosna. Zelo težko se prilagaja mednarodni ureditvi, ki je ni pomagala ustvariti in na katero ima zelo omejen vpliv. Počuti se ogroženo od strani zahodnih sil in se zato pogosto poistoveti s šibkejšimi državami, ki imajo podoben pogled na suverenost države kot Kitajska in ki se borijo proti hegemoniji in dominaciji močnejšega (Saje 2006, 126).

4.2 Sosedska politika

Kitajska je vedno pomembnejša sila, ki je svoj vpliv začela pridobivati predvsem po koncu hladne vojne. Vendar pa je zanjo še vedno pomembno, da ima stabilne meje, da se ne čuti ogrožene od sosednjih držav. Kitajski strateški analitik Wo Xinbo priznava, da čeprav ima Kitajska sama o sebi in svoji moči precej visoko mnenje, to še ne pomeni, da ima zadostno moč, da to moč lahko uveljavi. Kitajska se tako še vedno bolj posveča svojemu notranjemu delovanju, zanima pa se za dogajanje v regiji, predvsem zaradi vpliva, ki ga ima stabilnost regije na notranjo stabilnost države. Lahko bi povzeli, da je Kitajska regijska sila z omejenim globalnim vplivom.

Steven Levine je že pred več kot desetletjem izjavil, da je zunaj Azije vloga Kitajske bolj določena s tem, kaj Kitajska lahko postane, kot pa to, kar v resnici je. Ta trditev danes še vedno drži. Dolgo časa, predvsem v svojih začetkih, je bila Kitajska država brez izdelane sosedske politike. Napetosti z mejnimi državami so kmalu postale glavna grožnja nacionalni varnosti. Zaradi tega je bila v stalni vojni pripravljenosti. V zadnjih letih se je to spremenilo, ko je izoblikovala tako imenovano periferno politiko (Zhao 2004, 256).¹ Kitajska pogosto svojo sosedsko politiko poimenuje kar kot periferno politiko, kar je posledica predvsem pomanjkanja stika z državami v njeni soseščini. Za to obstaja več razlogov, med njimi so tudi pogoste težave v notranji politiki, ki preprečujejo oblikovanje trajnejših odnosov s sosednjimi državami. Kot drugi razlog se pogosto navaja sam odnos Kitajske do sosednjih držav, saj so le-te bile pogosto videne kot periferija, ker niso bile del kitajskega imperija. Tretji razlog za oblikovanje periferne politike je nejasno mesto Kitajske v regiji, pogosto je videna bolj kot samo regionalni akter in manj kot globalni, zaradi česar je v negotovem položaju pri oblikovanja odnosov s sosedami. Ti razlogi pa sedaj niso več tako aktualni, saj je Kitajska, zaradi novih trendov v Aziji, začela oblikovati dobro periferno politiko (Zhao 1999, 336–337).

Na oblikovanje te politike je vplivalo predvsem dejstvo, da se je Kitajska morala začeti ukvarjati s sosednjimi državami, ker ima Amerika v regiji še vedno pomembno vlogo. Povezovanje med državami mora postati realnost, če si hoče Kitajska zagotoviti varnost in stabilnost v svoji soseščini. Le na tak način se bo namreč tudi vpliv Kitajske v svetu povečal (Zhao 2004, 256). (glej Sliko 4.1).

V obdobju med 80. in 90. leti 20. stoletja se je Kitajska politika do sosed občutno spremenila. Opazna sta predvsem dva vzorca delovanja v odnosih z njenimi sosedami. Prvič, Peking je promoviral okrepitev močnih meja med Kitajsko in sosedami, drugič okrepilo se je analiziranje teritorialnih zahtev. V tem času se je spremenila tudi sama retorika, ki jo je Kitajska uporabljala, ko je prišlo do pogovorov o mejah. Zmanjšala se je grožnja z orožjem in vojno, čeprav je le-ta še vedno prisotna, okrepila se je uporaba drugih diplomatskih sredstev. Kitajska se tudi vedno bolj vpleta v pogajanja, ki zadevajo rešitev mejnih vprašanj tako na morju kot na celinskem delu.

¹ Angleški izraz za to je *periphery policy*, katerega prevajam kot periferno politiko, saj menim, da termin sosedska politika ne ustreza.

Čeprav je v zadnjih letih vedno večji poudarek na rešitvi odprtih vprašanj, ki zadevajo morsko mejo. Novi trendi nakazujejo, da Peking spreminja svoj odnos do reševanja ozemeljskih vprašanj, vendar pa je tudi njegov razvoj potekal v daljšem časovnem obdobju in v dveh fazah. Povečano sodelovanje Kitajske na področju iskanja mednarodnih pravnih rešitev o obmejnih vprašanjih predstavlja pomembne spremembe v odnosu Kitajske do reševanja obmejnih sporov, vendar pa so ti napredki pogosto zanemarjeni in prezrti (Carlson 2004).

Kitajska si je zagotovila dobre odnose s svojimi centralno azijskimi sosedi, ko je pod vodstvom predsednika Jiang Zemina podpisala sporazum o spodbujanju vojaškega sodelovanja na obmejnih območjih. Sporazum so podpisale Kitajska, Rusija, Kazahstan, Tadžikistan in Kirgizistan aprila 1996 v Pekingu. Sprva je bilo celotno sodelovanje zamišljeno kot forum, ki bi spodbujal dialog glede mejnih vprašanj, ki zadevajo Kitajsko in ostale podpisnice. Vendar pa je forum kmalu prerasel svojo začetno idejo in postal forum, ki je obravnaval politična in vojaška vprašanja. Leta 1997 so države podpisale še sporazum o zmanjševanju števila vojaških sil na obmejnih območjih. Junija 2001 se je organizaciji pridružil se Uzbekistan in organizacija se je iz Šanhajske peterice preimenovala v Šanhajsko organizacijo. Države so se sporazumele o političnem, vojaškem in obveščevalnem sodelovanju z namenom preprečevanja terorizma, separatizma in ekstremizma ter ohranjanja regionalne varnosti (Zhao 2004, 263).

Slika 4.1: Kopenska meja Kitajske

Vir: GIRA (2007).

Večina kontinentalnih sosed je občutila Kitajski premik k tako imenovani mehki obmejni politiki v začetku 90-ih let. Vendar pa ima ta politika tudi negativno stran za sosednje države, saj je večkrat podpisu sporazuma o meji sledil tudi sporazum, ki je Kitajski te države približal na gospodarskem področju z nemotenim trgovanjem, pa tudi s prostim pretokom oseb, kar velja predvsem za kitajske izdelke in kitajske državljane. Reciprociteta pa v veliki večini primerov ne velja (Munro 2006, 322).

Partija je sprejela dobro sosedsko politiko z namenom voditi odnose Kitajske z njenimi sosedomi v času reformnega obdobja. Tako lahko vidimo, da mehka politika do sosednjih držav ni nov koncept. Prvič je bila v praksi uporabljena sredi 50-ih let, ko je pomagala razrešiti obmejne spore. Edina sprememba, ki se pojavlja v sedanjem pogledu na sosedsko politiko, je zavedanje, da Kitajska potrebuje stabilne odnose s sosedomi, saj predstavljajo pomembno tržišče za kitajske produkte. Pogled na sosedsko politiko je doživel svoje prve spremembe po letu 1995, pred tem sosedska politika ni igrala tako pomembne vloge (Ye 2010, 4).

V poznih 90-ih letih in v začetku 21. stoletja je kitajska samozavest dosegla nov nivo. Država si vedno bolj prizadeva, da bi povečala svoj ugled pri sosedah. Želi, da bi jo videli kot odgovorno

silo, ki ima pomembno vlogo v regionalnem sodelovanju, kar je pokazala v času azijske finančne krize. Kitajska si na vsak način prizadeva, da je sosedje ne bi več dojemali kot grožnjo, ampak kot državo, ki s seboj prinaša tudi veliko priložnosti za nadaljnji razvoj regije (Ye 2010, 3).

V 21. stoletju je Kitajska namenila več pozornosti vzpostavljanju dobrih sosedskih odnosov, kar kaže na to, da daje država vedno večjo veljavo svojim sosedam. Leta 2002 je 16. nacionalni kongres partije postavil sodelovanje s sosedami na drugo mesto pomembnih zunanjepolitičnih dejavnosti. Termina regionalno sodelovanje in politika prijateljstva in sodelovanja s sosednjimi državami sta se prvič pojavila v poročilu iz leta 2002, v katerem je bilo zapisano, da bi Kitajska morala okrepiti regionalno sodelovanje. Junija 2003 je zunanji minister Li Zhaoxing poudaril, da je začetna točka za dobro sosedsko politiko v kitajskem prijateljstvu in sodelovanju s sosedami. Leta 2003 je Wen Jiabao v svojem govoru na zasedanju ASEAN izjavil,² da je cilj Kitajske vzpostaviti dobre odnose s sosedami, okrepiti vezi z njimi, izboljšati regionalno sodelovanje ter postaviti trgovsko izmenjavo in sodelovanje v še boljši položaj. Kitajska stremi k izgradnji prijateljske, mirne in bogate regije in je zato svojo politiko do sosednjih držav tesno povezala s svojo nacionalno razvojno strategijo (Ye 2010, 5–6).

Čeprav se zaveda, da je pred njo še dolga pot vzpostavljanja mirnih odnosov s sosedami, pa še vedno zanemarljiva nacionalna čustva, ki so prisotna v teh državah. Zgodovina vpadov v sosednje države je pustila pri ljudeh zelo mešane občutke glede Kitajske in njene vloge. V teh državah je prisotno mnenje, da če bi se Kitajska opravičila za svoja pretekla dejanja, bi to pomirilo dvome ljudi. Vendar pa Kitajska še vedno vztraja pri tem, da je vedno bila in vedno bo miroljubna država. S tem tudi poskuša tudi pomiriti sosednje države, ko razlaga svoje namene. V večini primerov je učinek ravno nasproten, saj ljudje vidijo, da Kitajska noče priznati svojih napak ter pri vsem tem zanika vsakršno odgovornost. Da bi se dvomi v njene namene v veliki večini držav občutno zmanjšali, bi morala Kitajska priznati svoje napake iz preteklosti. Trenutno ne kaže, da bi spremenila svoj odnos do preteklosti, zato je tudi pomiritev s sosedami oddaljena (Ye 2010, 7).

² ASEAN je zveza držav jugovzhodne Azije. Organizacijo so leta 1967 ustanovile Indonezija, Malezija, Filipini, Singapur in Tajsko. Organizacija je bila sprva ustanovljena za potrebe zmanjševanja vpliva komunizma v regiji, prvotni namen organizacije je tako bil politični. Kasneje so se organizaciji pridružile še Burnej, Vietnam, Laos, Mjanmar in Kambodža in s tem je organizacija pridobila bolj na ekonomskem značaju. ASEAN + 3 je forum, ki deluje kot koordinator sodelovanja med ASEAN državami in Kitajsko, Japonsko in Južno Korejo (Cencen 2011, 257–258).

Zadnjega v vrsti diplomatskih incidentov je sprožila izdaja (oblikovanje) novega kitajskega potnega lista, v katerem je nakazano, da Kitajski pripadajo vsa sporna ozemlja. Tako je na zemljevidu prikazano, da Kitajski v celoti pripada sporno ozemlje v Južnem kitajskem morju, Arunachal Pradesh in Aksai Chin, po zemljevidu sodeč spada pod Kitajsko tudi ozemlje med Indijo in Kitajsko. Filipini, Vietnam, Indija in Tajvan so že izrazili nasprotovanje novim kitajskim potnim listom, saj bi sprejetje in potrditev le-teh pomenila tudi potrditev kitajskih ozemeljskih teženj. Uradne pritožbe so že bile vložene, vendar pa se nekateri bojijo, da bo to imelo dolgoročne posledice (Kaiman 2012). Kitajski državljani se tako sedaj soočajo s težavo pri prestopu meje z državami, ki so izrazile nasprotovanje novim potnim listom. Na zunanjem ministrstvu pa zatrjujejo, da so potni listi izdani in izdelani v skladu z vsemi mednarodnimi standardi ter da je Kitajska pripravljena reševati vprašanje spornega potnega lista z vsemi vpletenimi državami (Xinhua 2012d).

Kitajska politika do sosed je posledica njenega notranjega razvoja od države v razvoju do države, ki je primarno osredotočena na trgovanje, ter tranzicijske države, ki poskuša vzpostaviti svoje mesto v mednarodnih odnosih. Notranjepolitični razvoj je privedel do tega, da je država spremenila svojo politiko do sosed in stremi k mirnemu razvoju. Ker se Kitajska zaveda pritiska ZDA, je toliko bolj odločena voditi mehko politiko do svojih sosed, saj bo le na tak način lahko spodkopala strateško pozicijo, ki jo imajo ZDA v regiji. Peking se bo tudi v prihodnje zavedal svojih pomanjkljivosti v primerjavi z ZDA in bo prav zaradi tega uporabljal mehko politiko do sosednjih držav ter si s tem prizadeval vzpostaviti strateško, politično in ekonomsko prevlado v regiji. Napredek je že opazen, saj si je Kitajska zaradi svojega proaktivnega delovanja pridobila določeno moč. Bistvo nove Kitajske države do sosednjih držav je sestavljeno iz točno določenih strategij in taktik, ki delajo predvsem na tem, da s poudarjanjem miroljubnih namenov Kitajske pomirijo sosednje države (Li 2009, 44).

Kitajska regionalna politika je pragmatična in jo usmerja nacionalen interes, mentaliteta velike sile in občutek moralnosti. Vedno so jo vodili nacionalni interesi. Regionalna politika je namreč, kot je bilo že prej izpostavljeno, podrejena nacionalnim ekonomskim interesom. V sredini 90-ih let prejšnjega stoletja sta ekonomska in finančna varnost veljali za pomembna nacionalna interesa

in sta tudi vodila Kitajsko v proces pridružitve ASEAN-u. Glede na princip suverenosti in nevmešavanja v notranje zadeve si Kitajska prizadeva, da bi spore s sosedomi, še posebno Tajvanom, rešila s pomočjo forumov, ki niso visoko institucionalizirani. Prav zaradi tega vztraja pri nizki institucionalizaciji regionalnega sodelovanja (Ye 2010, 23–24). Kitajska regionalna politika med drugim odraža tudi tradicionalni pogled na svet, saj Kitajska predstavlja središče prepričanja v obstoj hierarhične svetovne ureditve. Zaradi tega svoje sosede pogosto dojema kot majhne države, med katere šteje tudi Japonsko. Invazija zahodnih držav je podrla to kitajsko miselnost in jo pustila v psihološki vojni s samo sabo. Izguba statusa velike in močne države je v kitajski mentaliteti pustila občutek žrtve, na karto katere še vedno igra (Ye 2010, 25). Regionalna politika odraža tudi močan čut za moraliziranje. Kitajska pogosto izpostavlja svoje dobre lastnosti, na primer miroljubnost, pravičnost, vendar pogosto zanemarija dejstvo, da je v zgodovini tudi sama bila zavojevalka. Uporaba konfucionizma kot zgleda za lastno miroljubnost je pogost pojav in zaradi tega sama sebe vidi kot najbolj moralno med vsemi državami. Zaradi tega na druge države pogosto gleda zviška, pogosto daje vtis vzvišenosti, kar pa v mednarodnih odnosih ni nikoli dobro, še posebej v situaciji, v kakršni je sedaj Kitajska, ko si prizadeva povrniti svoj stari ugled (Ye 2010, 26–27).

4.3 Reševanje konfliktnih odnosov

Zaradi obširnih meja mora Kitajska imeti različne strategije reševanja mejnih konfliktov s sosednjimi državami. Reševanje sporov se deli na tri kategorije (Zhao 2004, 265), in sicer:

- reševanje mejnih sporov na kopnem (Pred prihodom zahodnih imperialnih sil meje niso bile zelo pomembne. Vendar pa se je po razpadu kitajskega imperija v 19. stoletju to spremenilo. V veliko primerih so zahodne imperialne sile spremenile meje in jih po kitajskem mnenju zaščitile z nepravičnimi sporazumi. Po ustanovitvi KKP so se partijski voditelji pogosto znašli v sporu s sosednjimi državami zaradi mejnih vprašanj.),
- izgubljena ozemlja (Hong Kong, Macao in Tajvan) in
- meje na morju (Kitajska je glede meje na morju v sporu z Vietnamom, Japonsko zaradi otokov Diaoyu, v multilateralnem sporu pa zaradi Nansha otokov, ki se nahajajo v Južnem kitajskem morju. Kitajska je v tem primeru v sporu s Filipini, Malezijo, Burmo in Vietnamom.

Kitajska obravnava mejna vprašanja kot notranjo zadevo, torej vmešavanje v mejna vprašanja pomeni vmešavanje v kitajsko notranjo politiko. Peking pa ima zelo trdno politiko glede vmešavanja v notranje zadeve. Nekaj napredka glede reševanja mejnih vprašanj je sicer že bilo narejenega, pri tem imamo v mislih predvsem mejo z Rusijo. Z Rusijo si Kitajska deli približno 4300 km meje. Sporazum glede meje je bil dosežen predvsem zato, ker to področje ni naseljeno s kitajskim prebivalstvom. Prvi sporazum je bil podpisan leta 1991 in je uredil mejno vprašanje na mandžurskem delu meje. Leta 1994 je bil sprejet nov sporazum, ki je urejal mejo na območju med Mongolijo in Kazahstanom. Obstajajo le še tri nerešena obmejna vprašanja, ki zadevajo tri večje otoke, dva sta na reki Usuri in eden na reki Argun. Trenutno jih administrativno nadzoruje Rusija (Zhao 2004, 266). Leta 1999 sta zunanja ministra, ko je ruski obiskal Kitajsko, podpisala tri nove sporazume, ki so zadevali vzhodni in zahodni del meje ter skupno izrabo gospodarskih virov ob reki Heilongjiang. Za odnose med državama je vsaj kratkoročno dobro, da sta uredili mejna vprašanja in da delita skupne gospodarske interese, k izboljšanju odnosov pa bo še dodatno pripomogel stabilen notranji razvoj obeh držav ter nadaljevanje dialoga na najvišji ravni (Cencen 2011, 205–213).

Kitajska je zavzela zelo trdno stališče glede svojih izgubljenih ozemelj. K svojemu ozemlju jih prišteva zato, ker naj bi po njihovem mnenju tam živel večinsko kitajsko prebivalstvo. Vrnitev teh ozemelj ne bi pomenilo le strateške pridobitve, ampak bi režimu dalo dodatno legitimnost. Velika Britanija je vrnila Hong Kong Kitajski leta 1997, Portugalska pa Macao leta 1999. Danes ostaja odprto le še vprašanje Tajvana. Beijing je sicer vladi v Tajvanu ponudil možnost, kakršno je Kitajska uporabila že v primeru Hong Konga in Tajvana, »dva sistema, ena država«. Tajvan pa je to ponudbo zavrnil. Tako kljub povečani ekonomski dejavnosti med državama politični odnosi ostajajo napeti (Zhao 2004, 266).

Napredek glede morske meje je zelo majhen. Še vedno ni bil dosežen dogovor v pogajanjih z Japonsko in Vietnamom. Kar pa zadeva vprašanja meje v Južnem kitajskem morju, je Kitajska pokazala določeno mero fleksibilnosti, ampak so ostale države skeptične glede njenih motivov (Zhao 2004, 266).

Odnosi med Japonsko in Kitajsko še vedno niso urejeni zaradi številnih nerešenih vprašanj, med njimi problema Vzhodno kitajskega morja, ozemeljskih sporov, vprašanja kitajske vojaške aktivnosti ter vprašanja japonske politike do Tajvana. Peking je še posebno skeptičen zaradi sodelovanja Japonske z ZDA na vojaškem področju, saj vedno tesnejše sodelovanje med državama Kitajska razume kot namero, da bi preprečili povečanje vloge Kitajske v Aziji in združitev Tajvana s Kitajsko (Jiang 2006, 333–334). Ozemeljski spori postavljajo v ospredje otočje Diaoyu (Senkaku v japonščini), ki je sestavljeno iz petih nenaseljenih otokov in treh čeri, ki se nahajajo 120 navtičnih milj severozahodno od Okinawe (Drifte 2008, 6). Odnosi ostajajo napeti predvsem zaradi zgodovinskih vprašanj in porasta nacionalizma na obeh straneh. Odrpti vprašanji Vzhodno kitajskega morja in suverenosti otokov Diaoyu sta prav gotovo dve glavni temi nemožnosti sporazumevanja obeh držav. Obe vprašanji se prepletata, kar še dodatno onemogoča reševanje sporov. Dobri ekonomski odnosi med državama so sicer pripomogli k izboljšanju ozračja v državah in bi lahko potencialno imeli pozitiven vpliv na začasno rešitev Zahodno kitajskega morja. Teritorialno vprašanje glede otokov Diaoyu pa stoji na mrtvi točki. Obstaja sicer možnost rešitve spora, in sicer dogovor o skupnem izkoriščanju naravnih virov, ki se nahajajo na spornem območju. Vendar pa skupno rešitev, bolj kot problem, kdo bo dobil sporne otoke in določitev morske meje, ovirajo zgodovinska vprašanja in politika, ki jo državi imata druga do druge (Drifte 2008). Do ponovnega poslabšanja odnosov je prišlo z japonsko napovedjo, da bo sporne otoke odkupila. To je na Kitajskem sprožilo proti japonske proteste, kitajska oblast pa je dala jasno vedeti, da so otoki Kitajski. Tudi po zadnjem srečanju premierov obeh držav ni videti, da bo do rešitve prišlo. Kljub nekaterim napovedim, da se lahko ta spor razvije v neposredni vojaški spor, pa se zdi bolj verjetno, da bo spor ostal zamejen na sedanje stanje. Neposredna vojna bi namreč pomenila, da se bodo vanjo vmešale tudi ZDA, ki bi jih Japonska skoraj gotovo poklicala na pomoč. To pa bi prisotnost ZDA v regiji povečalo, kar pa ni v interesu Kitajske, ki si prizadeva le-to zmanjšati (BBC 2012b).

Vietnam je še ena država, s katero ima Kitajska nerešena vprašanja tako glede kopenske in tudi morske meje. Zgodovina odnosov med tema dvema državama je zapletena, saj sta komunistični partiji obeh držav sodelovali že od leta 1925. V času ameriške okupacije Vietnama je Kitajska dobavljala orožje Severnemu Vietnamu, vendar pa se je odnos Kitajske spremenil: po otoplitvi odnosov z ZDA so postali bolj zadržani pri pomoči Vietnamu. Po večji naslonitvi Vietnama na

Sovjetsko zvezo se je povečala napetosti SZ med in Kitajsko. Posledica je bila tritedenska vojna med Kitajsko in Vietnamom, za Kitajsko neuspešna. Do normalizacije odnosov je prišlo šele leta 1991. Med Kitajsko in Vietnamom ostajajo odprta vprašanja glede otočij Nansha in Xisha. Leta 1999, po letih usklajevanja stališč med delovnimi skupinami, je prišlo do dokončnega podpisa dogovora o določitvi kopenske meje, ki obsega 1300 km (Cencen 2011, 255–257). Vprašanje glede zaliva Beibu (Tonkin) je bilo rešeno leta 2000, ko sta državi, zopet po letih dogovarjanja, podpisali Sporazum o razmejitvi teritorialnih voda, ekskluzivnih ekonomskih conah in kontinentalne police v zalivu Beibu ter Sporazum o ribiškem sodelovanju v zalivu Beibu. Leta 2004 sta oba sporazuma stopila v veljavo (Zou 2005, 14). Oktobra 2011 sta Kitajska in Vietnam podpisala sporazum o osnovnih načelih, ki vodijo k poravnavi pomorskih problemov. Le-ta naj bi dokončno vodil v razrešitev mejnih vprašanj med državama. Obe državi naj bi se zdržali uporabe agresije ali katerega koli drugega sredstva, ki bi lahko ogrozil prijateljske odnose med državama in s tem onemogočil pogajanja. Še posebej je izpostavljeno sodelovanje med državama ter letna srečanja (Xinhua 2011a). Vendar je rešitev mejnih vprašanj v primeru otočij Nansha in Xisha še daleč od rešitve, saj so v ta mejni spor vpletene še druge države, ki te otoke štejejo kot del svojega ozemlja.

4.4 Vloga ZDA v regiji

Vzpostavitev dobrih odnosov z ZDA je eden glavnih izzivov za Kitajsko, če hoče imeti dobre odnose v svoji soseščini. ZDA imajo zelo trdne vezi z veliko azijskimi državami, med glavnimi zaveznicami sta prav gotovo Japonska in Južna Koreja, ZDA pa so tudi glavna dobaviteljica orožja Tajvanu. Sodelovanje v regiji je torej odvisno predvsem od odnosov med ZDA in Kitajsko, vodenja politike druge do druge ter same vpletenosti ZDA v regijo. Amerika ima namreč zaradi svoje prisotnosti v regiji velik vpliv na oblikovanje politik ostalih držav. Odnosi med ZDA in Kitajsko so že od vsega začetka razgibani in pogojeni s tem, kakšno politiko vodijo ZDA do Kitajske. Odnosi med državama so bili napeti vse od leta 1989, do postopne otoplitve je prišlo v letih 1997 in 1998, vendar pa so očitki z obeh strani kmalu izničili napredek. Ameriški Kongres je Kitajski očital vojaško vohunjenje, politično zatiranje, vojaško aktivnost vzdolž meje s Tajvanom. Do postopnega izboljšanja je prišlo šele ob koncu Clintonovega mandata. Vendar pa se je z nastopom predsednika Busha spremenila tudi retorika, saj je Bush že takoj v začetku dal

vedeti, da Kitajsko vidi kot strateškega nasprotnika in ne kot partnerja. Vse to je vodilo v poslabšanje odnosov, kar pa je pustilo posledice na Kitajskem. V državi je prevladoval strah, da se je z večjo vpletenostjo ZDA v Aziji začelo postavljati temelje za dolgoročno agresivno tekmovanje med ZDA in Kitajsko. To pa prav gotovo ni bilo nekaj, kar bi si kitajski voditelj želeli, predvsem ne v času, ko so poskušali vzpostaviti trdne temelje sodelovanja s sosedi. ZDA so nekateri visoki vojaški voditelji očitali, da medtem ko Kitajski očitajo kršitev mednarodnih sporazumov o nadzoru vojaške sile, same prodajajo Tajvanu orožje in krepijo vojaške vezi z Japonsko in Južno Korejo. Vedno več azijskih držav se vojaško povezuje z ZDA, kar pa na Kitajskem vzbuja občutek nelagodja in strahu (Zhao 2004, 270–271).

Kitajski voditelji so zavzeli bolj pragmatično pozicijo in vztrajajo pri ohranjanju sodelovanja med državama, saj se zavedajo, da je vzpon Kitajske v mednarodni politiki odvisen od dobrega okolja, v katerem se Kitajska nahaja. Kitajski voditelji verjamejo, da bo na dolgi rok Amerika izgubila na svoji moči ter da je transformacija sveta iz enopolarnega v multipolarnega neizogibna, toda Amerika svoje moči še nekaj časa ne bo izgubila in njen položaj v svetovni politiki se ne bo še tako hitro spremenil. Priznavajo tudi, da so odnosi med Kitajsko in ZDA drugačni od tistih, ki jih državi vodita do preostalih držav (Zhao 2008, 5).

Kitajska si je zadala kot prioriteto svoje politike preprečitev kakršne koli grožnje nacionalnim interesom s strani ZDA. Izkorišča svoj položaj vzhajajoče sile in na tak način poskuša preprečiti Ameriki, da bi svojo moč preveč izkoriščala. Sodeluje z ZDA v primerih, kjer so v igri skupni interesi. Vendar pa uporablja svoje strateške prednosti za to, da bi onemogočila delovanje ZDA, pri čemer se poslužuje tudi uporabe veto pravice, predvsem ko pride do glasovanja v mednarodnih organizacijah. Odnosi med Kitajsko in ZDA so bili in ostajajo zelo kompleksni. Vedno večja vloga Kitajske poraja novo dimenzijo nezaupanja med državama, vsaj kar se tiče strateških namenov. Ta sumničavost pa lahko vodi v poslabšanje odnosov. Državi, ki dvomita o lastnih odnosih, lahko to pripelje tako daleč, da postane vojaški obračun neizogiben. Prav zaradi tega je pomembno, da politiki v Washingtonu in tudi Pekingu ne dovolijo, da postane sumničavost glavni oblikovalec politike (Zhao 2008, 9–10). Politika ZDA do Kitajske je v veliko pogledih kontradiktorna, kar pa lahko pripišemo hegemonistični vlogi Amerike v svetu. Slednja pa mora tudi upoštevati vlogo Kitajske v azijski regiji. ZDA izkoriščajo tleča nasprotja v regiji in

s tem nadzorujejo položaj Kitajske v regiji. Konkreten frontalni napad je sicer nezaželen, sodelovanje pa sta iskali šele pri reševanju nekaterih mednarodnih problemov (Cencen 2011, 193–194).

Menim, da je možnosti za globalni konflikt vedno manj, povečuje pa se možnost za regionalne konflikte. Azijske države se pospešeno oborožujejo in modernizirajo svojo vojsko. Celotno napetost med ZDA in Kitajsko lahko tako prenesemo na regionalno raven, saj se odnosi med tema dvema državama odražajo prav v azijsko-pacifiški regiji. Zato bo tudi dokončen obračun med obema državama nastopil v Aziji, z njim se bo tudi pokazalo, katera država bo počasi prevzela vlogo v svetu. Kitajska se sicer zaveda, da mora ohranjati stabilno okolje za svoj razvoj, vendar pa je tudi že pokazala, da je za branjenje svojih interesov pripravljena uporabiti orožje.

5 Indija in Kitajska

5.1 Zgodovina odnosov

Indija in Kitajska sta imeli dvostranske odnose, ki so bili za razvoj obeh držav zelo pomembni, že v antičnih časih. Budizem je na Kitajsko prišel prav zaradi njih in je spremenil pogled Kitajske na Indijo. Odnosi pa so presegli religijo in so se razširili na trgovino, znanost, tehnologijo, literaturo, medicino in celo glasbo. Kitajska je materialno obogatila Indijo in Indija je v zameno delovala v bolj religiozni smeri. Vendar pa je v antičnih časih to predstavljalo popolno kombinacijo. Prav to antično sodelovanje je spodbudilo hitrejše vzpostavljanje odnosov med državama v času, ko sta obe razglasili svojo samostojnost v 20. stoletju (Ranganathan 2007, 669–670).

Desetletja je bil odnos med Indijo in Kitajsko mešanica želje po spoštovanju in medsebojnem rivalstvu, boj za čim večji ugled in moč, pri čemer je bilo pomembno to, da se interesne sfere obeh držav na določenih točkah prekrivajo. Zgodovina odnosov med državama vključuje tudi vojno, ki se je zgodila leta 1962, na določenih točkah se je tudi kmalu ponovila. Velikokrat pa je šlo predvsem za igro mačke z mišjo, igrali sta jo obe državi. Medsebojno sta podpisali veliko sporazumov, sprejeli veliko meril za izboljšanje odnosov, vendar pa se še vedno nista dotaknili bistva, ki je povzročilo vojno in še danes predstavlja oviro v odnosih med njima. Nezaupanje na obeh straneh povzroča nadaljevanje oboroževanja, ki samo poslabšuje možnosti za mirno rešitev konfliktov in odprtih vprašanj med njima. Trgovina med državama je prav gotovo pomagala omiliti konflikt in na določeni točki izboljšati odnose, vendar pa to ne predstavlja rešitve, ki bi pomagala razrešiti vprašanje meje. Zaradi hitro razvijajočih se ekonomij obeh držav se vedno bolj povečuje potreba po novih trgih in zaradi tega prihaja do napetosti in tekmovanja med obema državama za večjo vlogo v regiji. Državi se zavedata, da bo potrebno še veliko narediti na področju sodelovanja. Pri tem je potrebno izpostaviti področja, kot so varnost, trgovina in investicije. Vendar pa je meja med sodelovanjem in tekmovanjem zelo tanka, kar se bo prav gotovo pokazalo prav na njunem primeru. Zaradi vedno večjih potreb po investitorjih in zaradi domačega razvoja bodo države podprle svoje domače gospodarstvo in storile vse, kar je v njihovi moči, da zaščitijo razvoj lastne ekonomije in pri tem preprečijo vdor tujih gospodarstev na domači trg. Vse to pa vpliva na odnose med državama in na to se bosta morali Indija in Kitajska v prihodnje še posebno osredotočiti. Gospodarski interesi ne bi smeli imeti glavne vloge pri

vzpostavljanju in reševanju vprašanj med državama. Prav gotovo so lahko osnova za začetek pogajanj, vendar pa je potrebno upoštevati, da so odnosi med Indijo in Kitajsko veliko bolj kompleksni in jih izključno dobri trgovinski odnosi med državama ne morejo rešiti (Holslag 2009, 1–7). (glej Sliko 5.2).

Odnose med Indijo in Kitajsko lahko v obdobju od konca 2. svetovne vojne razdelimo na štiri časovna obdobja. Prvo obdobje poteka po koncu 2. svetovne vojne do leta 1962, ko je prišlo do indijsko-kitajske vojne. Drugo obdobje traja od leta 1962 do 1976, ki je bilo zaznamovano s stagnacijo odnosov in hladno vojno, napetostjo med državama. Med leti 1976 in 1998 je potekalo tretje obdobje, v katerem je prišlo do otoplitve in do ponovne vzpostavitve normalno delujočih odnosov med državama. Četrto obdobje pa še vedno traja in je v znamenju reševanja nerešenih obmejnih vprašanj in izboljšanju bilateralnih odnosov (Hellström in Korkmaz 2011, 15).

Slika 5.2: Meja med Kitajsko in Indijo

Vir: BBC (2005a).

5.1.1 Obdobje med 1949 in 1962

Obe državi sta bili formalno ustanovljeni v poznih 40-ih letih prejšnjega stoletja. Diplomatske odnose sta vzpostavili 1. aprila 1950 in prvi obisk predsednikov držav se je zgodil leta 1954.³ Tega leta sta se tudi zavezali k spoštovanju Petih načel mirnega sobivanja, ki so bolj pogosto imenovana kar Panchsheel sporazum, ki je utrdil pot boljšemu sodelovanju med državama. Leta 1950 je Kitajska oznanila, da je Tibet del kitajskega ozemlja in zato tudi pod njeno zaščito. Pridružitev Tibeta Kitajski je tako pomenila, da si Kitajska in Indija delita meje, določene z McMahonovo črto,⁴ ki je prej predstavljala mejo med kolonialno Indijo in Tibetom. Potrebno je poudariti, da Kitajska ni nikoli priznavala obstoja McMahonove črte in je zaradi tega svojo mejo z Indijo imenovala črta dejanskega nadzora. Odnosi med Indijo in Kitajsko so bili dobri v prvi polovici 50-ih let, vendar pa je pridružitev Tibeta Kitajski in nejasno določena meja med državama povzročala vedno večje napetosti (Hellström in Korkmaz 2011, 15–16). Poleg nerešenega obmejnega vprašanja so k vedno večji napetosti pripomogle tudi vedno večje ideološke razlike med državama. Kitajska je bila zelo zadržana do Indije in je šele čez čas sprejela Indijo kot samostojno država in ne kot "lutko" v rokah kapitalizma. Glavno vlogo pri oblikovanju sosedskih politik pa je prav gotovo odigralo nerešeno mejno vprašanje (Sidhu in Yuan 2003, 11). Napetost je 1962 vodila v obmejno vojno, ki se je začela oktobra in končala novembra istega leta s porazom Indije. Vojna pa ni razrešila obmejnih sporov, ki ostajajo nerazrešeni še danes (Hellström in Korkmaz 2011, 16).

5.1.1.1 Vojna med Kitajsko in Indijo leta 1962

Kot je bilo že prej omenjeno, so bili odnosi med Kitajsko in Indijo sprva prijateljski in obe državi sta se zavezali za mirno reševanje odprtih obmejnih vprašanj in najbolj perečega vprašanja o statusa Tibeta. Vendar pa segajo mejni spori med Indijo in Kitajsko še v čas kolonialne Indije in

³ Državi sta svoje odnose poimenovali bratske, saj je obema skupna dolga zgodovina. Tako je v 50-ih letih odnose najbolje opisoval stavek »*Hindi-Chini bhai-bhai*«, kar v prevodu pomeni Indijci in Kitajci so bratje (Smith 2011, 107).

⁴ »McMahonova črta je bila rezultat tajno izmenjanih pisem med predstavnikom Velike Britanije in Tibeta, zato je Kitajska v pogajanjih z Indijo zavrnila možnost, da bi priznala meje iz Simle. Po kitajskih navedbah je šlo za nesoglasja o 125500 kvadratnih kilometrih ozemlja, od tega 33000 na zahodu (Aksai Chin), 2000 v sredini in 90000 kvadratnih kilometrov v vzhodnem sektorju.« (Cencen 2011, 250).

podpisa sporazuma med predstavniki britanskega imperija in Tibeta. Kitajska ni nikoli priznavala veljavnosti tega dokumenta. Do sporov in obmejnih incidentov je prihajalo že veliko prej, pred letom 1962. Glavni vzrok za začetek nesporazumom med državama je bila izgradnja vojaške oskrbovalne ceste leta 1956. Ta cesta je potekala skozi sporno ozemlje Aksai Chin. Kitajska je verjela, da to območje pripada Tibetu in je tako posledično del Kitajske, Indija pa je trdila, da je Aksai Chin del indijskega ozemlja. Kitajska je celo trdila, da mejno vprašanje ne obstaja ter da so odnosi med državama urejeni. Med državama je po tem potekalo neuspešno dogovarjanje, saj nobena stran ni popustila pri svojih zahtevah. Indija je zahtevala, da se kitajske čete umaknejo za McMahanovo črto, Kitajska pa je vsakokrat poudarila, da sporazum ni bil nikoli sprejet s strani nobene kitajske vlade ter da je Aksai Chin del Kitajskega ozemlja. Zaradi poslabšanja razmer v Tibetu je imela Kitajska velike težave pri ohranjanju notranje stabilnosti in po tem, ko je Indija dala Dalaj Lami politični azil, so se odnosi med državama samo še slabšali. Med obema stranema so se dogajali tudi občasni vojaški obmejni incidenti.⁵ V začetku leta 1962 sta obe strani še vedno neuspešno poskušali rešiti obmejni spor po diplomatski poti, vendar brez uspeha. Kitajska, ki se je ravno v tem času ubadala z krizo na Tajvanu, se je sicer poskušala izogniti vojni, vendar pa je postajalo vedno očitneje, da se ne bo mogla. Indija je izjavila, da dovoli uporabo sporne ceste na območju Aksai China, ampak samo za civilno rabo in pod pogojem, da se Kitajska umakne z ostalega območja. Ta predlog pa je Kitajska zavrnila. Obe državi sta povečali obmejne patrolje in junija 1962, ko je Indija povečala število obmejnih patrolj in postavila nekatere patroljne postojanke tudi za McMahanovo črto, s čimer je posegla na kitajsko ozemlje, se je napetost začela stopnjevati. Kitajska je sicer temu odločno nasprotovala. V odgovor je začela vzdolž meje kopičiti orožje in povečala vojaško pripravljenost. Spopadi med obema stranema so se začeli stopnjevati, večina jih je potekala na območjih, ki jih je Kitajska štela kot lastno ozemlje. Vse to je vodilo v vojaški spopad, ki je izbruhnil oktobra 1962. Kitajska je imela v tej vojni boljše izhodišče, njeno vojaško osebje je bilo boljše usposobljeno, imelo je izkušnje z vojskovanjem v goratih predelih (vojaški spopadi s Korejo in Tibetom), njihova oprema je bila mobilnejša in imeli so lokalne vodiče. V nasprotju z njimi je bila indijska vojska slabo pripravljena na vojskovanje v težkih razmerah (Calvin 1984).

⁵ Kot enega izmed glavnih vzrokov za začetek vojne med državama se navaja tudi Indijsko politiko naprej (*forward policy*), ki jo je država uvedla z letom 1959. Ta politika je posebej obravnavala mejno vprašanje in Nehru, ki je bil v tistem času indijski premier, začel politiko postavljanja vojaških postojank vzdolž sporne meje. Kitajska pa to razumela kot indijsko željo po prevzemu Tibeta (Garver 2011, 103).

Kitajska politika do Indije je bila leta 1961 precej kontradiktorna, predvsem zato, ker so si na eni strani prizadevali, da najdejo skupen dogovor z Nehrujem, po drugi strani pa so njegovi politiki nasprotovali. Kitajska je upala, da bo lahko vzpostavila pogajanja z Indijo glede mejnega spora, vendar se to ni zgodilo, Indija je vztrajala pri popolnem umiku kitajske vojske s spornega ozemlja. Kitajska je poskušala prepričati Indijo, da razmisli o svojih zahtevah. Aprila 1961 so predlagali možnost neke vrste arbitraže in maja istega leta so preko Burme in njenih nerešenih mejnih vprašanj z Indijo in s Kitajsko, poskušali Indijo pripraviti do pogovora. Indija je vse predloge zavrnila. V poskusu, da bi prišlo do pogovorov z Indijo, se je Kitajske zatekla tudi k oživitvi pogovorov o meji s Pakistanom, kar pa je imelo ravno nasproten učinek, kot ga je Kitajska želela (CIA 1964, i).

Nehru si je sicer želel mirne rešitve spora, vendar pa se je zaradi kitajskega nepopustljivega ravnanja znašel v nemilosti indijskega parlamenta, ki je od njega zahteval konkretna dejanja. Zaradi tega je tudi lažje padel pod vpliv svojih vojaških svetovalcev, ki so trdili, da je potrebno Kitajsko potisniti nazaj s pomočjo vojske. Njihov nasvet za rešitev tega spora je sprejel v upanju, da bodo napadi na Kitajsko na tak način predstavljali dovolj velik pritisk in se bo Kitajska mirno umaknila s spornega območja. Nehru je še naznanil, da bodo nove indijske postojanke postavili vzdolž celotne meje. Kitajska je to namero javno obtožila in kmalu po tem vzpostavila svojo postojanko. Indija se je sicer glede tega pritožila, vendar se je zavedala, da je nova kitajska postojanka znotraj kitajskega ozemlja in da so bile indijske postojanke postavljene prej kot kitajska. Kitajska je opozorila Nehruja, da če bo nadaljeval v tej smeri, bo Kitajska odgovorila in tega ne bo samo mirno opazovala. Vse skupaj so še podkrepili z izjavo, da ima Kitajska vso pravico poslati svojo vojsko na McMahonovo črto. To opozorilo pa ni imelo učinka v Indiji. Nehru je celo ukazal okrepitev vojaške prisotnosti na meji. V prvi polovici leta 1962 je Kitajska še zadnjič poskusila najti rešitev za mejni spor, predlagala je, da bo opustila svoje ozemeljske zahteve, če ji Indija izroči tisti del ozemlja, kjer so že bili prisotni kitajski vojaki. Indija je ostala pri svoji zahtevi in še povečala svoj pritisk na kitajske postojanke na meji. Na tej točki je spor prerasel v resen vojaški obračun (CIA 1964, ii–iv).

Vojaški spopadi so trajali med 10. oktobrom 1962 in 20. novembrom 1962. Čeprav je spor zadeval celotno mejo, so spopadi potekali na treh različnih področjih, v Walongu, Tawangu, in

Aksai Chinu. V vojno so se začele vmešavati tudi tuje sile, med katerimi je bila najbolj dominantna Amerika, ki je videla v pomoči Indiji v njenem spopadu s Kitajsko možnost preprečitve širitve komunizma. Indijski predsednik Nehru je sicer 20. novembra poslal ZDA nujno sporočilo, da Indija prosi za pomoč pri obrambi Indije pred Kitajskim napadom. Vendar pa je Kitajska, ki je izšla iz te vojne kot zmagovalka in je indijske čete potisnila za McMahonovo črto, razglasila premirje. Indija se sicer javno ni strinjala s kitajskimi pogoji, vendar pa je Nehru ukazal premik čet in s tem ugodil kitajskim zahtevam o obojestranskem umiku v razdalji 20 km od določene meje. Kitajska je vzdolž meje z Indijo na območju Aksai China postavila močne nadzorne točke, saj je še vedno trdila, da to območje pripada Kitajski. Vojna se je tako končala, vendar so se v tem obdobju pokazale nekatere nepravilnosti na obeh straneh, mejni spor pa še vedno ni rešen in vprašanje meje še vedno ostaja odprto (Calvin 1984).

Vojna leta 1962 je pomembno vplivala na splošno percepcijo Kitajske v očeh indijskih strokovnjakov in širše javnosti. Po njenem koncu sta državi potrebovali več kot 12 let, da sta vzpostavili diplomatske odnose, skoraj dve desetletji za vzpostavitev normalno delujočih gospodarskih odnosov in do prvega vojaškega sodelovanja je prišlo šele po dobrih 30-ih letih po koncu vojne. Izid vojne je imel in še vedno ima pomembno vlogo pri oblikovanju odnosov med političnimi vrhovi obeh držav. Vendar ta vojna, navkljub številnim debatam in interpretacijam, ostaja na določenih točkah skrivnost. Pomanjkanje odprte in objektivne debate o njej je pripeljalo do izgube možnosti, da bi se obe strani iz tega kaj naučili. Zaradi vojne in indijskega poraza je novembra leta 1962 indijski parlament izdal zgodovinsko resolucijo, ki je prepovedovala vsakršne stike bodočih indijskih voditeljev s Kitajsko, dokler ne bo vse ozemlje, ki pripada Indiji, pod njeno suvereno oblastjo. To resolucijo so preklicali leta 1988 ob obisku indijskega premiera Rajiva Gandhija na Kitajskem (Singh 2008, 89–90).

5.1.2 Obdobje med 1962 in 1976

Po letu 1962 so odnosi med državama stagnirali. Državi sta sicer povečali vojaško prisotnost na spornem obmejnem območju, vendar se je pozornost obeh držav zaradi obdobja hladne vojne preusmerila drugam. V tem času so se odnosi med Kitajsko in Sovjetsko zvezo poslabšali in so na koncu vodili v oborožen konflikt na spornem obmejnem območju leta 1969. Sovjetska zveza

in Indija sta okrepili medsebojno sodelovanje in sta leta 1971 podpisali Prijateljski sporazum med Moskvo in New Delhijem. Kitajska je z diplomatsko podporo in vojaško opremo v času vojne okrepila svoje sodelovanje s Pakistanom. V tem obdobju se je izkazala kot pomembnejši političen in vojaški akter kot pa Indija. Leta 1964 je Kitajska uspešno detonirala svojo prvo jedrsko bombo in se s tem uveljavila kot pomemben dejavnik v času hladne vojne. Indija je svojo prvo jedrsko bombo detonirala leta 1974. Ljudska republika Kitajska je leta 1971 od Republike Kitajske prevzela mesto stalne članice Varnostnega sveta Združenih narodov (Hellström in Korkmaz 2011, 16).

5.1.3 Med leti 1976 in 1998

Šele leta 1976 je prišlo do izboljšanja odnosov med državama, ko sta izmenjali veleposlanike. Dvostranski odnosi so se izboljšali, kar dokazuje tudi obisk indijskega ministra za zunanje zadeve v Pekingu leta 1979. Ta obisk je tudi prepričal Deng Xiaopinga, da prične z ekonomskimi reformami za izboljšanje sodelovanja med državama. Leta 1981 so ponovno pričeli pogovore o mejnem vprašanju, ki je pomembno za obe državi, kar je leta 1989 vodilo v ustanovitev indijsko-kitajske delovne skupine in do večjega števila sporazumov, ki sta jih državi podpisali v 90-ih letih prejšnjega stoletja. Prvi tak sporazum, Sporazum o ohranjanju miru in stabilnosti vzdolž črte dejanskega nadzora, sta podpisala leta 1993 v Pekingu premiera obeh držav. Naslednji sporazum so podpisali leta 1996 v času obiska Jiang Zemina v Indiji. Sporazum določa zmanjšanje oboroženih sil vzdolž meje, preprečil naj bi ponovitev vojne iz leta 1962. V tem obdobju se je trgovina med državama povečala, kar je pomagalo izboljšati odnose, prav tako je Kitajska glede spora med Indijo in Pakistanom zavzela stališče, da gre v tem primeru za bilateralni spor med državama, ki ga morata tudi sama razrešiti (Hellström in Korkmaz 2011, 17).

5.1.4 Od leta 1998 do danes

Odnosi med državama so se občutno izboljšali, vendar pa napetosti še vedno obstajajo. Tako je Kitajska ostro nasprotovala indijskim jedrskim poskusom leta 1998, ki so bili podkrepljeni s percepcijo Kitajske, da so grožnja njeni nacionalni varnosti. Kitajska je zaradi tega odpovedala srečanje indijsko-kitajske delovne skupine (Hellström in Korkmaz 2011, 18). Zaradi indijskih jedrskih poskusov so se v določenih krogih pojavila ugibanja, ali so za njimi stale ZDA, saj so pred samo izvedbo poskusov bile Indiji v veliko pomoč, predvsem pri razvoju ustrezne tehnologije. ZDA naj bi preko Indije poskušala pokazati Kitajski, da bo Indija glavna protiutež njeni rastoči vlogi v regiji. Sami jedrski poskusi so vplivali na Pakistan, ki je posledično tudi sam začel z razvojem lastne jedrske oborožitve s pomočjo Kitajske (Cencen 2011, 252).

Odnose sta državi ponovno obnovili leta 1999. Obe strani sta sprejeli določena merila in s tem zagotovili, da takšni spori ne smejo vplivati na bilateralne odnose med državama. Leta 2003 je indijski premijer Vajpayee obiskal Peking in njegov obisk so označili za zgodovinskega, saj je Indija uradno priznala kitajsko suverenost nad Tibetom, Kitajska pa je priznala indijsko suverenost nad državo Sikkim. Voditelja obeh držav sta se na tem srečanju tudi dogovorila o vzpostavitvi trgovske poti, ki bi povezovala Tibet in Sikkim. V naslednjih letih se je zvrstilo še več obiskov visokih predstavnikov, ki so vodili v še več podpisov sporazumov, med drugim so leta 2006 podpisali sporazum o kitajsko-indijskem strateškem partnerstvu. Leta 2008 je Kitajska postala največji trgovinski partner Indije, kljub temu, da je bil delež čezmejne trgovine, prav zaradi nerešenega mejnega vprašanja, dolgo majhen. Kljub vsesplošnemu gospodarskemu napredku in večji dejavnosti na bilateralnem področju so še vedno določene omejitve v razvoju bilateralnih odnosov (neposredne kitajske investicije v Indiji so omejene zaradi indijske percepcije Kitajske kot varnostne grožnje, težave zaradi obmejnih incidentov, katerih posledica je predvsem izdaja viz indijskim državljanom) (Hellström in Korkmaz 2011, 18–19).

5.2 Politično in gospodarsko sodelovanje

V 21. stoletju se je Indija uveljavila na svetovnem prizorišču kot hitro se razvijajoča država in je vzpostavila dobre odnose z vsemi državami in skupinami držav, ZDA, EU, Rusijo, Kitajsko,

Japonsko in ASEAN državami. Z vsako od njih Indija razvija odnose, ki imajo obojestransko korist in deluje v smeri razvoja, miru in stabilnosti. Kar se tiče Kitajske je bilo že velikokrat izpostavljeno, da bo Indija še naprej razvijala svoje odnose in sodelovanje z ZDA, ter da to še ne pomeni, da Indija s tem nasprotuje razvoju Kitajske.

Državi sta v času od leta 1993 in 2012 podpisali večje število sporazumov, s katerimi poskušata urediti vprašanje meje. Sporazum o ohranjanju miru in stabilnosti vzdolž meje dejanskega nadzora na indijsko-kitajski meji je bil podpisan 7. septembra 1993, temu je sledil sporazum o ohranjanju zaupanja na vojaškem področju vzdolž meje dejanskega nadzora, ki je bil podpisan 29. novembra 1996. Protokol med vlado Republike Indije in vlado Ljudske republike Kitajske glede načina implementacije metod za dvig zaupanja na vojaškem področju vzdolž meje dejanskega nadzora je bil podpisan 11. aprila 2005, zadnji sporazum med Indijo in Kitajsko, ki zadeva mejna vprašanja, je bil podpisan 17. januarja 2012 in zadeva vzpostavitev delovnih mehanizmov za svetovanje in koordinacijo glede indijsko-kitajskega mejnega vprašanja (Sporazum Indije in Kitajske o ustanovitvi delovnega mehanizma za namene posvetovanja in koordiniranja indijsko-kitajskih obmejnih vprašanj 2012). Kot lahko vidimo, se državi vsaj na bilateralni ravni trudita za rešitev odprtega mejnega vprašanja, vendar pa so vsi ti sporazumi dali zelo malo konkretnih rezultatov, saj se od leta 1993, razen zmanjšanja prisotnosti vojaških sil na obmejnem območju, ni spremenilo veliko. Danes Kitajska neuradno nadzoruje Aksai Chin, Indija pa del ozemlja na vzhodu, ob nekdanji McMahanovi črti (Cencen 2011, 251).

Leta 2003 sta premiera obeh držav podpisala deklaracijo o principih odnosov in celovitega sodelovanja, ki je bil prvi tak dokument med državama in je na celovit način urejal odnose med njima. Indija in Kitajska sta dosegli tudi sporazum o mejni trgovini in sta vanj vključili tudi mejni prehod med pokrajino Sikkim in Tibetom. Predstavnika obeh držav sta se dogovorila tudi, da je potrebno začeti pospešeno reševati obmejno vprašanje (MEA 2012, 1). Zato se je po uveljavitvi sporazuma leta 2003 med državama zvrstilo 13 krogov pogovorov, vodila sta jih dva visoka predstavnika, ki sta ju na to mesto imenovali obe državi. Vendar pa se dogovori o rešitvi mejnega vprašanja rešujejo zelo počasi, saj med državama ostaja velik prepad v razumevanju in iskanju rešitve spornih vprašanj, te razlike pa se bo zelo težko premostilo. Veliko število kitajskih strategov meni, da bo sedaj, ko je Indija na poti, da postane svetovna sila, težje najti rešitev za

mejno vprašanje, medtem pa indijski strokovnjaki menijo, da Kitajska noče dokončne rešitve tega vprašanja. Za Indijo predstavlja velik problem tudi sodelovanje med Kitajsko in Pakistanom, saj je njeno mnenje o tem partnerstvu negativno, ker meni, da je uperjeno proti Indiji. Peking te domneve odločno zanika in poudarja, da hoče ohraniti dobre odnose z obema državama. Po vrhu vsega sta Indija in Kitajska vpleteni v boj za prevlado v južno azijskih državah, na primer v Nepal, Šrilanki, Bangladešu in Mjanmaru. Splošno znano je, da je Kitajska vzpostavila trdnejše vezi z državami, ki poskušajo uravnesiti indijski pritisk. To je povzročilo, da je Indija spremenila svojo politiko do nekaterih držav. Zna pa se zgoditi, da bodo kitajsko-indijska strateška nasprotja povzročila določene spremembe v regionalni varnosti (Li 2010, 25–27).

Ena izmed pozitivnih lastnosti, ki jih je prinesla ponovna vzpostavitev diplomatskih odnosov, je razvoj trgovinskih odnosov med državama. Trgovina med državama pogosto ne odraža dejanskega političnega stanja, ampak gradi neko svojo pot, ki bo v prihodnje lahko predstavljala tudi možnost za rešitev političnih vprašanj med njima. Obmejna trgovina med državama igra pomembno vlogo pri vzpostavitvi dobre podlage za nadaljnje reševanje obmejnega vprašanja. Kljub temu, da obmejna trgovina predstavlja zelo majhen odstotek celotne trgovine med državama, so svoboda in interakcije, ki so se ob tem odprle za obmejne prebivalce, pomagale pri vzpostavitvi boljšega sožitja in zaupanja na obeh straneh meje. Državi imata vzpostavljeno prosto trgovino za 29 lokalnih proizvodov, med katerimi so vključeni sol, glina in svila. Obmejna trgovina je tudi prinesla oživitev nekaterih tradicionalnih panog, ki jih prej zaradi neekonomičnosti niso izvajali. Vse to je pomenilo tudi izboljšanje življenjskega standarda obmejnih prebivalcev. Kljub temu je potrebno narediti še veliko na področju komunikacije in prometne infrastrukture, vendar pa kaže, da se bodo stvari tudi na tem področju spremenile, saj sta obe državi začeli z raznimi obnovitvenimi deli. Najpomembneje je zaupanje in ohranjanje miru, ki so ga z obmejno trgovino vzpostavili med državama (Singh 2008, 93–94).

Kitajska se vse bolj zaveda, da Indija prevzema vedno pomembnejšo vlogo, vendar še vedno ni izdala nobenega uradnega dokumenta, ki bi opisoval uradno politiko do Indije. Nedavne raziskave so pokazale, da se uradni Peking vedno bolj zaveda spreminjajoče se vloge Indije tako v Aziji kot tudi v svetu in je posledično začel spreminjati svojo politiko do nje. Lahko jo razumemo kot odsev njenih trenutnih temeljnih nacionalnih interesov. Le-ti so namreč z uradnega

stališča tema, o kateri se Kitajska ne pogaja in uradna zunanja politika stremi k temu, da promovira kitajske temeljne nacionalne interese, ki so združeni v tri kategorije. Prvi je ohranitev in zaščita suverenosti in teritorialne integritete, to pa zadeva predvsem vprašanje Tibeta in Tajvana. Neposredno zadeva tudi Indijo in odprto mejno vprašanje. Drugi interes je ohranitev državnega sistema in domače politične stabilnosti. Zaradi tibetanske vlade v izgnanstvu je Indija v očeh Kitajske posledično kriva za povzročeno nestabilnost in je, ko je dala politični azil Dalaj Lami, Kitajski spodkopala avtoriteto v Tibetu. Zadnji interes zadeva ohranitev notranje ekonomske in socialne stabilnosti in razvoja (Hellström in Korkmaz 2011, 19–21).

Politični odnosi med državama so se kljub občasnim zastojem in nesporazumom nadaljevali in dosegli nov nivo. Sodelovanje med Kitajsko in Indijo je močno, obe državi si redno izmenjujeta visoke politične obiske, a se spretno izmikata nekaterim spornim vprašanjem oziroma poskušata pozornost javnosti preusmeriti na ostale teme, ki niso tako občutljive, kot sta nerešeno mejno vprašanje in vprašanje Pakistana. Leta 2005 je Wen Jiabao priznal nekdanje sporno območje Sikkim kot del Indije in leto 2006 je bilo razglašeno za leto indijsko-kitajskega prijateljstva, proslavili so ga s kulturnimi dogodki, ki so se vrstili skozi vse leto. Kljub vsemu pa se nobena od strani ne more izogniti dejstvu, da druga drugo na določeni točki vidita kot grožnjo. Indija je zaskrbljena zaradi vse večje kitajske vojaške aktivnosti, njenega jedrskega programa ter kitajskih strateških povezav z nekaterimi državami, na katere Indija meji, med njimi je prav gotovo glavni Pakistan. Indija se boji, da zaradi kitajske pomoči Pakistanu pri razvoju njegovega jedrskega programa lahko pride do jedrske oborožitvene tekme na podkontinentu. Prav tako se Indija bori za obstoj Tibeta, ki naj bi deloval kot vmesna država med Kitajsko in Indijo. Zaradi prisotnosti Dalaj Lame in tibetanske vlade v izgnanstvu v Indiji lahko Indija to uporabi kot sredstvo za pritisk na uradni Peking, tako kot to počne Kitajska s politiko do Pakistana v primeru Indije. Vseeno pa Indija ne uporablja pogosto tega sredstva pritiska. Najbolj pereče vprašanje, ki odpira tudi največ vprašanj in pogovorov, je odnos med Indijo in ZDA. ZDA so vzpostavile tesnejše vezi z Indijo kot demokratično državo, ki se lahko potencialno postavi po robu komunistični Kitajski. Obamova administracija sicer kitajsko ameriške odnose rešuje drugače in je na novo vzpostavila vezi s Kitajsko ter še poglobila sodelovanje in soodvisnost, predvsem na gospodarskem področju. Kljub vsemu se je na določenih točkah pokazalo, da Indija in Kitajska

lahko sodelujeta in se uspešno upirata pritiskom, ki prihajajo z zahoda (Malone in Mukherjee 2010, 145–146).

Nekateri izpostavljajo, da utegne povečana vojaška prisotnost na meji, Indija je namreč na sporno ozemlje med državama poslala nove vojaške sile, povzročiti med Indijo in Kitajsko nove nestabilnosti. Potrebno pa je izpostaviti, da povečanje vojaške prisotnosti na meji med državama ni nič novega, saj to državi počneta že od vzpostavitve meje. V tem času tudi ni bilo niti ene žrtve zaradi vojaškega spopada in vojaške patrulje se izmenjaje pojavljajo na spornem ozemlju in druga drugo obtožujejo kršitve sporazuma. Kljub temu pa vojska ni nikoli prekršila *statusa quo*, ki je določen za območje med Indijo in Kitajsko. To ne pomeni, da je KKP častna organizacija, kljub temu pa se zaveda pomembnosti ohranjanja dobrih odnosov med državama in temu primerno prilagaja tudi svoja dejanja, s katerimi poskuša zmanjšati tveganja. Zato lahko predvidevamo, da bo Kitajska dobro premislila, ko bo prišlo do odgovora na indijsko povečanje števila vojakov. Zavedati se moramo, da je Kitajska z zadnjimi infrastrukturnimi izboljšavami omogočila, da pride do vpoklica vojske iz baz na potencialno krizno območje v roku par ur. Seveda pa je treba upoštevati tudi sodelovanje med državama, ki pa ne zajema samo vojaškega in gospodarskega sodelovanje, ampak tudi sodelovanje v pogajanjih v mednarodnih organizacijah. Vse to zmanjšuje možnost za neposreden spopad med državama, kar pa še ne pomeni, da so odnosi med njima urejeni. Veliko oviro pri vzpostavljanju normalnih odnosov prav gotovo predstavlja pomanjkanje zaupanja (Shukla 2012).

5.2.1 Gospodarski odnosi

Kitajska in Indija sta trgovinske odnose po koncu vojne leta 1962 ponovno vzpostavili leta 1978. Tega leta je Kitajska tudi začela s politiko reform in odpiranja, saj je bila pred tem njena zunanja trgovina minimalna in zaradi zaprtosti države ni igrala pomembnejše vloge v gospodarstvu (Sluga 2006, 181). Leta 1984 sta državi podpisali sporazum in vzpostavili medsebojni status države z največjimi ugodnostmi (MFN).⁶ Trgovina med Indijo in Kitajsko je v zadnjih letih

⁶ MFN (*Most favoured nation* - Status države z največjimi ugodnostmi) je sporazum, ki ga državi podpišeta in se z njim dogovorita o tem, da bosta stopnjo carine imeli na tako nizki stopnji kot s katero koli drugo državo. V praksi to pomeni, da če se carina za izdelke iz ene države zniža, to velja tudi za ostale države, ki imajo status države z največjimi ugodnostmi (WTO 2012).

dosegla nov prag v trgovinski menjavi, saj je z 61,7 milijardami dolarjev v letu 2010 Kitajska postala največji trgovinski partner Indije (glej Tabela 5.1). Med državama obstaja večje število mehanizmov, ki omogočajo nemoteno ekonomsko in trgovinsko sodelovanje. Prvi tak mehanizem je bil vzpostavljen v obliki JEG (*Joint economic group* – Skupne indijsko-kitajske ekonomske skupine za ekonomske odnose in trgovino, znanost in tehnologijo), vzpostavljen pa je bil leta 1988 v času obiska bivšega indijskega premiera Rajiva Gandhija na Kitajskem. Leta 2003 je bila vzpostavljena JSG (*Joint study group* – Skupna študijska skupina) z namenom preučitve možnosti dodatnega sodelovanja med državama ter poglobljanja gospodarskega in trgovinskega sodelovanja. Po priporočilih JSG je bila vzpostavljena JTG (*Joint task force* – Skupna delovna skupina), ki naj bi izvedla študijo izvedljivosti Regionalnega trgovinskega sporazuma med Indijo in Kitajsko. JTG je s svojo študijo zaključila leta 2007. Ustanovljene so bile tudi Skupne delovne skupine za trgovino, kmetijstvo in energijo. Decembra 2010 sta se državi dogovorili o vzpostavitvi SED (*India-China Strategic and economic dialogue* – Indijsko-kitajski strateški in ekonomski dialog). Prvo srečanje SED-a je bilo 26. septembra 2011 v Pekingu. SED deluje kot forum, na katerem obe državi lahko razpravljata o strateških makro-ekonomskih zadevah, ki so bistvene za obe državi. Forum je bil vzpostavljen zaradi zavedanja o hitrem spreminjanju mednarodnega ekonomskega in finančnega položaja obeh držav. Preko njega naj bi državi med seboj delili svoje najboljše prakse in načine, kako reševati nacionalna ekonomska vprašanja ter poiskati področja, na katerih lahko obe strani še okrepiata sodelovanje in prenos znanja (MEA 2012, 5).

Tabela 5.1: Trgovanje med Indijo in Kitajsko

	2009	2010	2011
Indijski izvoz na Kitajsko	13,7	20,86	23,41
Rast (%)	-32,63	52,19	12,26
Kitajski izvoz v Indijo	29,57	40,88	50,49
Rast (%)	-6,17	38,25	23,5
Celotna Indijo-Kitajska trgovina	43,28	61,74	73,9
Rast (%)	-16,55	42,66	19,71
Trgovinsko razmerje za Indijo	-15,87	-20,02	-27,08

(Vsi navedeni podatki so v milijardah \$)

Vir: Embassy of India, Beijing (2012).

Ker je v zadnjih letih prišlo do povečane bilateralne trgovinske menjave med Indijo in Kitajsko, je večje število indijskih podjetij začelo ustanavljati svoje podružnice na Kitajskem. Ta podjetja pokrivajo zelo širok spekter dejavnosti, vse od izdelave avtomobilskih delov, informacijske tehnologije ter bančništva. Medtem ko so se podjetja, ki se ukvarjajo s trgovino, ustalila ob večjih kitajskih pristaniščih, so se druga razkropila po državi, skoraj vsa pa imajo svoja predstavništva v Šanghaju. Kitajska podjetja so prav tako začela pospešeno ustanavljati svoje podružnice v Indiji. Po zadnjih podatkih naj bi bilo takih podjetij, ki uspešno tekmujejo z indijskimi, že 100 (MEA 2012, 11–12).

Vendar pa se pojavljajo nekatere kritike tudi na zelo razgibano trgovino med Indijo in Kitajsko. New Delhi pogosto opozarja, da Peking vedno bolj očitno spodbuja dvostransko trgovino, pri čemer ima večje koristi samo Kitajska. Te nepravilnosti in nesorazmerja v trgovini naj bi se v prihodnje le še povečevali, predvsem pa so precej bolj kompleksni, kot se zdi na prvi pogled. Po kitajskih analizah naj bi bile glavne težave s trgovino zaradi neuravnoteženosti sestave indijske trgovine in številnih ovir, s katerimi se sooča Indija. Na drugi strani pripisuje New Delhi težave omejenemu dostopu do kitajskega notranjega trga in manj liberalni kitajski trgovinski politiki. Jasno je, da Indija na Kitajsko izvažata predvsem neobdelane surovine in polizdelke, medtem ko

Kitajska v Indijo izvažata proizvode z višjo dodano vrednostjo, kot so na primer elektronski izdelki, zaradi česar prihaja do določenih izgub na indijski strani (Li 2010, 31).

V 80-ih letih prejšnjega stoletja sta bili Indija in Kitajska med revnejšimi državami na svetu. To se je kmalu obrnilo, ko je Kitajska stopila na pot ekonomskih reform, Indija pa ji je v 90-ih letih sledila. Ekonomska liberalizacija je v obeh državah povzročila povečan gospodarski razvoj. Do leta 2000 se je dnevni BDP na prebivalca na Kitajskem povečal na 7.30 \$ in v Indiji na 4.71 \$. Obe državi sta sicer zgodbi o uspešnem gospodarskem razvoju, vendar pa so razlike med njima velike. Glede na študijo, ki jo je objavila Svetovna banka, naj bi kitajska podjetja zaposlovala bolj izobražen kader kot indijska. Kitajska podjetja so tudi večja, ne glede na to, ali jih merimo po dodani vrednosti ali po številu zaposlenih. Na Kitajskem povprečno podjetje zaposluje okrog 134 zaposlenih, medtem ko je v Indiji to povprečje okrog 15. Kitajska podjetja so tudi mlajša kot indijska, kar kaže na bolj dinamično gospodarstvo (Li in drugi 2011, 2–9).

Indija je ob dogovarjanju za ustanovitev prosto carinskega območja med Indijo in Kitajsko slednjo pozvala, naj odpre svoj trg indijskim proizvodom in podjetjem, saj sedaj indijska podjetja s težavo dobivajo javna naročila in se soočajo z različnimi necarinskimi ovirami. New Delhi želi, da Peking dvigne omejitve za indijske tehnološke produkte in kulturne izdelke, med katerimi prednjačijo predvsem bollywoodski filmi. Prav tako želijo več priložnosti na področju farmacije in energije. Večkrat so tudi poudarili, da bi morali državi zgrabiti priložnost, ki se ponuja na področju gospodarskega sodelovanja in ob tem tudi rešiti vprašanje meje med državama (FT 2010).

Pozitivni trendi v bilateralni trgovini so se izoblikovali skozi gospodarske reforme, ki so se zgodile v obeh državah, in zaradi želje po vzpostavitvi trajnih poslovnih odnosov. Gospodarstvo in trgovina sta tako začela nadomeščati politično sodelovanje, ki je neuspešno reševalo odnose med državama. Kitajska se tudi vedno bolj obrača k gospodarski diplomaciji kot sredstvu sodelovanja med državami, še posebno s tistimi, s katerimi ima odprta vprašanja. Tako je na primer trgovina med Kitajsko in Južno Korejo in Japonsko porasla za več kot 50 odstotkov od leta 2002 (Singh 2005, 3).

Do aprila 2011 sta obe državi imeli vsaka po 11 podpisanih sporazumov o prosti trgovini z ostalimi državami, vendar pa med njima obstaja le en zelo omejen sporazum, ki se osredotoča na trgovanje z dobrinami, Azijsko-pacifiški trgovinski sporazum. Interes obeh držav za vzpostavitev prosto trgovinskih sporazumov je mogoče presenetljiv, glede na to, da je Indija ena izmed ustanovnih članic Svetovne trgovinske organizacije (STO), Kitajska pa se je tej organizaciji pridružila leta 2001. Ta njun interes gre pripisati predvsem trem dejavnikom: širitvi evropskega in severno ameriškega prosto trgovinskega regionalizma; pomanjkanju napredka pri pogajanjih v STO, kar je še spodbudilo idejo o prosto trgovinskih sporazumih kot alternativni za zagotavljanje nemotenega trgovanja med državama in reševanje nekaterih vprašanj, ki so jih na pogajanjih STO v Dohi izpustili, ter povečanju zavedanja, da prosto trgovinski sporazumi predstavljajo podporo poglobljanju vezi, ki so jih ustvarile globalne multinacionalne korporacije in vzhajajoča azijska podjetja (Wignaraja 2011, 26).

5.3 Indija – Kitajska – Pakistan

Vse od vzpostavitve diplomatskih odnosov leta 1951 se je med Kitajsko in Pakistanom razvilo tesno sodelovanje, od katerega imata koristi obe državi. Pakistan je bil ena izmed prvih držav, ki je priznala neodvisnost Ljudske republike Kitajske v 50-ih letih ter utrjevala sodelovanje v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja. Kitajska je Pakistan v tem času podprla z dobavo orožja, tehnično in gospodarsko pomočjo, vključno s prenosom in pomočjo pri razvoju jedrskega programa. Nekateri strokovnjaki ocenjujejo, da bo zblíževanje ZDA in Indije Pakistan še bolj povezalo s Kitajsko, v kateri bo iskal predvsem zaveznika na varnostnem področju. Spet drugi pa predvidevajo, da bo Kitajska postala previdnejša v svojem odnosu do Pakistana zaradi svojih interesov, kot tudi potencialne grožnje, ki jo predstavlja Pakistan njeni nacionalni varnosti. V primeru Indije predstavlja Pakistan za Kitajsko sredstvo, ki zavira Indijo pri njenih dejanjih, medtem ko za Pakistan Kitajska predstavlja predvsem varnostno zagotovilo. Napetosti med Indijo in Pakistanom so se prvič pojavile po letu 1947, ko je Velika Britanija zapustila Indijski podkontinent in je pred tem ozemlje razdelila med dve državi.⁷ Od takrat so se med njima zgodili

⁷ Problem Kašmirja se je tako pojavil takoj po umiku Velike Britanije z ozemlja Indije in Pakistana. Državi sta se sicer na začetku dogovorili, da bosta voditeljem obmejnih regij dala pravico, da sami izberejo, kateri državi želijo pripadati. Hari Singh je bil v tistem času maharadža Kašmirja in je z zavlačevanjem želel doseči samostojnost Kašmirja, vendar pa se to zaradi notranjih nestabilnosti ni zgodilo. Oktobra 1947 je tako podpisal sporazum o

tri vojne in več vojaških incidentov. Napetosti med Indijo in Pakistanom ostajajo visoke, predvsem pri vprašanju Kašmirja (Afridi in Bajoria 2010).

Kitajska je začela v 60-ih letih Pakistanu dobavljati orožje in tudi graditi tovarne orožja. Vse do 90-ih let je Kitajska delovala v smeri krepitve Pakistana, kar je Indijo potisnilo v zelo neenakovreden položaj. Po letu 1990, ko so ZDA uvedle sankcije za Pakistan, je Kitajska hitro postala njegova glavna dobaviteljica orožja. Sodelovanje sedaj zajema skupne vojaške vaje, izmenjavo strateških podatkov ter boj proti terorizmu. Čeprav danes odnos med državama ni najbolj uravnotežen, je kljub vsemu zelo pomemben za Pakistan, saj očitno Pakistan veliko bolj potrebuje Kitajsko, kot pa Kitajska Pakistan (Afridi in Bajoria 2010).

V poznih 90-ih letih 20. stoletja je poleg vojaškega povezovanja postalo pomembno gospodarsko sodelovanje, še posebno trgovina in energenti. Državi sta podpisali več sporazumov, med katerimi je prav gotovo zelo pomemben Prosto trgovinski sporazum, podpisan leta 2008 (Afridi in Bajoria 2010).

Kljub otoplitvi odnosov med Pakistanom in ZDA je še vedno očitno, da se bo v primeru izbire med ZDA in Kitajsko, Pakistan vedno postavil na stran Kitajske, predvsem zato, ker Pakistan v Kitajski vidi veliko bolj zanesljivega partnerja kot v ZDA. Kitajska in Pakistan sta se tesneje povezala v 60. letih 20. stoletja, ko so med ZDA in Pakistanom nastala določena nesoglasja glede reševanja nekaterih regionalnih vprašanj. Pakistan je še bolj čutil, da so ga ZDA izdale, ko so mu prenehale dobavljati pomoč v času indijsko-pakistanskih vojn. Dogovor med ZDA in Indijo o civilnem jedrskem programu je okrepil željo Pakistana, da se na enak način poveže s Kitajsko. Leta 2010 je tako Kitajska naznanila, da namerava na ozemlju Pakistana zgraditi dva nova jedrska reaktorja. Ta namera je povzročila val neodobravanja v mednarodni skupnosti in predstavlja tudi kršenje pravil, ki jih je določila Skupina držav, ki imajo na svojem ozemlju

združitvi Kašmirja z Indijo. To pa je predstavljalo podlago za konflikt, saj je Pakistan videl Kašmir kot del svojega ozemlja, Indija pa je nameravala potrditi pridružitveni sporazum (Britannica 2012). Indija in Pakistan sta torej v neprestanem konfliktu glede ozemlja vse od leta 1947. Državi sta bili v prvi vojni med sabo že leta 1947, kjer je bilo jedro spora prav sporno ozemlje Kašmirja, spopadi so se zaključili leta 1949 z uvedbo območja premirja med državama. Naslednji oboroženi spopad se je zgodil leta 1965, ko je Pakistan kršil dogovor o črti premirja in na indijski del izstrelil rakete. Naslednji in zadnji večji vojaški spopad med državama se je zgodil leta 1971, po tem, ko je v Pakistanu izbruhnila državljanska vojna, posledica te vojne pa je bila ustanovitev Bangladeša (BBC 2005b).

jedrske reaktorje.⁸ Po drugi strani se na Kitajskem pojavlja dvom zaradi ponovnega pojava ekstremizma v Pakistanu. Ker ima Kitajska na svojem ozemlju tudi močno muslimansko manjšino, ki se bori za osamosvojitve, je vsakršen ekstremizem v sosesčini potencialna grožnja notranji stabilnosti države. Kitajska je prav tako večkrat izrazila svojo zaskrbljenost zaradi vedno večjega števila ugrabitev in umorov kitajskih državljanov, ki delajo na obmejnem območju med Pakistanom in Kitajsko (Afridi in Bajoria 2010).

Vse azijske države so v zadnjih letih spremenile svoje politike do drugih držav v regiji, pri čemer imam v mislih to, da je večina držav poleg svoje uradne ideološke politike posebej razvila še politiko, s katero deluje v odnosu do svojih sosednjih držav. Tako je Kitajska zavzela veliko bolj nevtralen položaj v primeru vprašanja Kašmirja ter je začela veliko resneje upoštevati Indijo, kot v preteklosti. Potrebno je omeniti, da Pakistan ni edina država v regiji, s katero Kitajska ohranja in krepi tesne vezi. Tako je v zadnjih letih okrepila sodelovanje in prisotnost v Mjanmaru, Šrilanki, Nepal, Bangladešu, Butanu in Maldivih. Kitajska gradi območje zaveznic med sabo in Indijo. Strokovnjaki verjamejo, da neposredni vojaški spor med Indijo in Pakistanom ni v interesu Kitajske, saj bi to pomenilo, da bi se morala Kitajska opredeliti za eno od obeh strani. Spor bi v regijo tudi tesneje vpletel ZDA, kar je gotovo zadnja stvar, ki bi si jo Kitajska na tej točki želela (Afridi in Bajoria 2010).

Vpletenost ZDA v regijo povečuje napetost, saj se oblikujejo strateške povezave, ki vplivajo na odnose med Kitajsko in Indijo. Odnosi med ZDA in Indijo so se sicer po letu 2008 izboljšali in med njima poteka zelo aktivno sodelovanje na vseh področjih. Vendar to povezovanje vzbuja na Kitajskem določene skrbi in nezaupanje glede delovanja ZDA na področju južne Azije. Prevladuje namreč mnenje, da želijo ZDA osamiti in onemogočiti delovanje Kitajske. Bilateralni odnosi Indije in Kitajske z ZDA se prepletajo z odnosi v četverkotniku: Indija-Kitajska-Pakistan-ZDA in imajo neposreden vpliv na odnose med Kitajsko in Indijo. Na primer: nekateri menijo, da bodo dobri odnosi ZDA-Indija in ZDA-Kitajska imeli pozitiven vpliv na vprašanje Pakistana, saj sta Kitajska in ZDA edini državi, ki imata vpliv v Pakistanu. Vendar je vse odvisno od tega, kakšne cilje imata ti dve državi v Pakistanu ter širši okolici. Vedno bolj je izpostavljen

⁸ *Nuclear suppliers group* – Skupina držav, ki imajo na svojem ozemlju jedrske reaktorje in ki si prizadevajo za omejitev širjenja jedrskega orožja skozi implementacijo Smernic za izvoz jedrske energije in ostalih jedrskih produktov (NSG 2012).

pomen Pakistana za stabilnost v južni Aziji, saj stabilnost te države ne samo da vpliva na sosednje države, temveč na celotno regijo. Kljub temu pa se Kitajska noče posebej zapletati v pakistanska nerešena vprašanja, še najmanj v Kašmirju, saj se v zadnjem času sama bolj osredotoča na globalna vprašanja, mejne spore v Južno-kitajskem morju ter lastna nacionalna vprašanja. Odnosi med Indijo in Kitajsko pa so vedno bolj povezani z razvojem odnosov med Indijo in Pakistanom in mogoče je celo izpostaviti, da se odnosi med državama ne bodo normalizirali, vse dokler bo Kašmir ostajal odprto vprašanje (Merrington 2012, 1–3).

5.4 Vprašanje Tibeta

Pred letom 1950 je Tibet predstavljal vmesno cono med Indijo in Kitajsko in državi tudi nista imeli veliko neposrednih stikov. Vse to se je spremenilo potem, ko je Tibet postal del Ljudske republike Kitajske. Leta 1959 so se v Tibetu začele proti kitajske demonstracije in Dalaj Lama je pobegnil v Indijo, kjer je zaprosil za politični azil. V mestu Dharamsala je ustanovil sedež tibetanske vlade v izgnanstvu. Po podatkih tibetanske vlade naj bi v izgnanstvu živelo okrog 127.000 Tibetancev. Uradno mnenje vlade v Pekingu je, da poskušata tibetanska vlada, ki ni mednarodno priznana, in tibetanski duhovni vodja Dalaj Lama, ločiti Tibet, ki je sedaj avtonomna regija znotraj Kitajske, in ostala tibetanska ozemlja od Kitajske. Kitajska tudi vidi uradno indijsko pomoč tibetanski vladi kot sporno, saj je v nasprotju s tem, da je Indija leta 2003 priznala, da je Tibet nerazdružljiv del Kitajske. Tako Indijo pogosto dojema kot zaščitnico separatistov, ki nasprotujejo bistvenemu nacionalnemu interesu suverenosti in teritorialne integritete (Hellström in Korkmaz 2011, 29). Kitajska se trudi za oblikovanje boljše podobe in upravičenosti svoje prisotnosti v Tibetu. V zadnjih letih so namenili veliko sredstev za razvoj in obnovo, vendar vse te investicije ostajajo nepomembne, če jim ne sledijo ustrezne politične reforme, saj večina tibetanskega prebivalstva živi na podeželju, kjer nimajo dostopa niti do ustrezne zdravniške oskrbe (IDSA 2012, 146–150).

Kljub številnim pozivom predvsem tibetanskega prebivalstva za osamosvojitve Tibeta je Dalaj Lama zahteval predvsem večjo avtonomijo Tibeta znotraj LRK. Vendar vlada noče začeti resnejših pogovorov z Dalaj Lamo o Tibetu in so večkrat izpostavili, da uradni Peking tudi ne bo odpiral tega vprašanja, dokler sedanji Dalaj Lama ne umre. Leta 2011 se je Dalaj Lama

odpovedal svojim političnim funkcijam in Lobsang Sangay je prisegel kot prvi demokratično izvoljen vodja tibetanske vlade v izgnanstvu. Trenutno je še prezgodaj, da bi lahko z gotovostjo trdili, da novega voditelja Tibetanci priznavajo za svojega predstavnika (Hellström in Korkmaz 2011, 29).

Odkar je Indija priznala, da je Tibet del Kitajskega ozemlja, je vprašanje Tibeta postalo tudi problem delovanja tibetanske vlade v izgnanstvu na ozemlju Indije. Mnogi celo trdijo, da je tibetanska vlada glavno orožje v rokah Indije, s katerim lahko vpliva na Kitajsko. S tem nastaja vprašanje, ali bo Indija res omejila delovanje tibetanske vlade, kot je to obljubila. Indijska vlada je namreč izjavila, da bo sprejela vse tibetanske begunce, vendar pa le-ti morajo omejiti svoje delovanje in ne smejo vplivati na odnose Indije s sosednjimi državami. Nekateri celo kot primer dobre prakse omejevanja tibetanske vlade navajajo primer Nepala, ki je v zadnjih letih zelo poostiril pritisk na tibetanske begunce, v nekaterih primerih so nepalske oblasti celo izvedle deportacije (Hellström in Korkmaz 2011, 30).

Tibet bo tudi v prihodnje predstavljal vprašanje, s katerim se bosta obe strani morali soočiti in ga reševati. Zelo verjetno je, da bo tibetanska vlada v izgnanstvu predstavljala temo, ki bo na Kitajskem povzročila negotovost tudi po smrti sedanjega Dalaj Lame. Tibetanski mladinski kongres, ki ima sedež v istem mestu kot tibetanska vlada, so kitajski mediji po nemirih v mestu Lhasa leta 2008 označili za teroristično organizacijo. Ta organizacija bi tudi lahko predstavljal potencialno težavo pri odnosih med državama. Potrebno je poudariti, da je Dalaj Lama izjavil, da je malo verjetnosti, da se bo ponovno reinkarniral, kar pa bi pomenilo, da bo kitajska vlada sama izbrala naslednjega Dalaj Lamo. To bi potencialno vodilo v izbruh nemirov med Tibetanci in večinskem hanskim prebivalstvom Kitajske. Vse to bo vplivalo tudi na indijsko-kitajske odnose, saj bo morala Indija odločiti, kako ravnati v tem primeru (Hellström in Korkmaz 2011, 30–31).

Možno je tudi, da se bo sedanji Dalaj Lama ponovno reinkarniral, saj je sam izjavil, da bo to odločitev sporočil na svoj 90. rojstni dan in da kitajska vlada ne bo imela nobene besede pri izbiri novega. Če bo reinkarnacijo napovedal, bo zapustil pisna navodila, po katerih morajo izbrati naslednjega Dalaj Lamo. Poudaril je, da je pravilen le navedeni proces, in lama, ki bi ga imenovala politika, ne sme dobiti uradnega priznanja. Vendar pa je način imenovanja njegovega

naslednika še vedno skrivnost, saj tudi sam Dalaj Lama noče razkriti načina, kako bo njegov naslednik izbran. Za imenovanje naslednjega Dalaj Lame namreč obstaja več možnosti, med drugim tudi ta, da sedanji imenuje svojega naslednika še v času svojega življenja, ali pa preprosto prekine krog reinkarnacij, saj obstaja možnost, da se institucija Dalaj Lame ukine. Urednik časopisa Xinhuanet je izpostavil, da ne verjame, da bi se Dalaj Lama odpovedal svojemu medijskemu in političnemu položaju tudi po ustanovitvi nove tibetanske vlade v izgnanstvu. Zanimiva je tudi misel, da naj bi se sam Dalaj Lama zavedal, kakšen pomen ima v mednarodni politiki ter da občasno dopušča zahodnim silam, da njegov položaj in vpliv uporabijo kot sredstvo pritiska na Kitajsko (Xinhua 2011b). Glede reinkarnacije je kitajska vlada jasno nakazala, da bo imela zadnjo besedo pri imenovanju naslednjega Dalaj Lame, ter da sedanji ne more kar samovoljno ukiniti procesa reinkarnacije (IDSA 2012, 151).

Indija se pogosto znajde v precepu zaradi Tibeta in tibetanske vlade v izgnanstvu. Na eni strani poskuša vzpostaviti normalne odnose s Kitajsko, ob tem pa je Dalaj Lami, njegovim privržencem in vladi v izgnanstvu dodelila azil pod pogojem, da ne bodo na ozemlju Indije izvajali nobenih političnih aktivnosti. Že dodelitev azila in samo delovanje vlade nasprotuje pogojem dodelitve azila, indijska vlada pa se sooča še s pritiski Kitajske, ki obtožuje tibetansko vlado v izgnanstvu, da je kriva za izbruhe nemirov v Tibetu. Pritiski in nasprotovanja prihajajo tudi s strani Tibetancev, ki prebivajo v Indiji. Predstavniki Tibetanskega mladinskega kongresa obtožujejo Indijo,⁹ da se približuje in utrjuje vezi s Kitajsko ne glede na ceno. Zaradi tega se Indija pogosto znajde v precepu. Zanj je bistveno, da loči duhovno in politično dimenzijo tibetanskega vprašanja (Lakshmi 2008).

Čeprav mnogi strokovnjaki nočejo napovedovati, kaj se bo zgodilo po smrti sedanjega Dalaj Lame, vseeno poskušajo povezati tibetansko vprašanje s problemom Tawanga in Arunachal Pradesha. Kitajska vedno bolj poudarja, da ta administrativni del pripada Tibetu, torej, da je del Kitajskega ozemlja. Tawang namreč leži na meji med Tibetom in Butanom. Kitajska tako zahteva od Indije, da izroči to ozemlje Kitajski in s tem reši mejni spor, saj, kljub temu, da je Kitajska

⁹ Tibetanski mladinski kongres (*Tibetan youth congress*) sta ustanovila leta 1980 Lhasang Tsering in Jamyang Norbu. V to organizacijo je vključenih okrog 30.000 ljudi in kongres, v nasprotju s tibetansko vlado v izgnanstvu in Dalaj Lamo, zagovarja bolj vojaško in separatistično pot za doseg neodvisnosti Tibeta (IDSA 2012, 85).

uradno objavila, da šteje za svoje celotno ozemlje Arunachal Pradesh, igra najpomembnejšo vlogo prav Tawang (IDSA 2012, 156).

Indija je status begunca dodelila prvim Tibetancem, ki so pribežali v Indijo, vendar pa je po letu 1963 prenehala s podeljevanjem tega statusa. Po letu 1986 so pomoč indijske vlade Tibetancem omejili samo na pomoč pri transportu na mesto naselitve. Pri tem morajo vsi imeti urejen pravni status, kar jim zagotavlja vladno pomoč. Večina Tibetancev, ki sedaj prebiva v Indiji, ni nikoli poskušala pridobiti indijskega državljanstva, ampak raje ohranjajo svoj begunski status, ker hočejo na tak način ohranjati svojo tibetansko identiteto in svoj boj za neodvisnost Tibeta. Indija ni nikoli izdala nobenega uradnega dokumenta, ki bi urejal status Tibetancev, ki sedaj prebivajo v Indiji, Indija ni podpisala Konvencije Združenih narodov o beguncih ali katerega koli od protokolov te konvencije. Prav tako ne obstaja nobena uradno priznana definicija begunca. Kljub vsemu temu Indija trdi, da skrbi za zaščito in da zato begunci, tibetanski in tudi ostali, niso na noben način diskriminirani. Tibetanska vlada v izgnanstvu je večkrat namignila, da si želi, da bi Indija podpisala in ratificirala Konvencijo o beguncih (IDSA 2012, 92– 94).

Indija dovoljuje generacijam Tibetancev, v preteklosti in sedaj, da imajo miniaturni Tibet znotraj Indije. Tudi njeni politiki pogosto izražajo sočutje do Tibetancev in so zaskrbljeni zaradi tibetanskega vprašanja. Vendar pa je ohranjanje dobrih odnosov s Kitajsko bistveno za Indijo in njen razvoj. To je odnos, ki ga je potrebno zelo previdno negovati. Tibetanci, ne glede na indijska demokratična načela, nimajo pravice do politične dejavnosti. Velika večina Tibetancev prebiva v zelo odročnih delih države, tja so se sicer naselili zaradi klimatske podobnosti s Tibetom. Tudi za vsakršno potovanje znotraj Indije potrebujejo posebno dovoljenje lokalnih oblasti in se morajo tudi ob vrnitvi domov ponovno zglasiti na sedežu lokalnih oblasti ter potrditi svoj prihod (IDSA 2012).

Tibet predstavlja za obe državi pomembno strateško ozemlje, ki ga Kitajska vidi kot neločljivi del svojega ozemlja, za Indijo pa je Tibet strateškega pomena pri zagotavljanju nacionalne varnosti. Na podlagi vsega napisanega lahko sklepamo, da je vprašanje Tibeta v urejanju odnosov med Indijo in Kitajsko pomembno predvsem iz treh razlogov: sam status Tibeta, vojaška prisotnost na tibetanski planoti ob kitajski zaskrbljenosti zaradi dejavnosti tibetanskih migrantov v Indiji ter

dolgo trajajoči mejni spor med državama. Prav gotovo je najbolj pereče vprašanje dejavnosti tibetanskih beguncev, ki jim je indijska vlada dovolila ustanovitev vlade v izgnanstvu. Kitajska zahteva zmanjšanje pristojnosti in omejitev delovanja tako vlade v izgnanstvu kot tudi Dalaj Lame, tem zahtevam pa Indija za enkrat še ne popušča. Kitajska namreč meni, da podpiranje tibetanske vlade v izgnanstvu predstavlja vmešavanje v notranje zadeve Kitajske ter s tem škoduje tudi napredku v indijsko-kitajskih odnosih. Dejstvo je, da če bi prišlo do osamosvojitve Tibeta, bi le-ta deloval kot vmesna cona med Indijo in Kitajsko. Tako obstoj tibetanskih separatistov predstavlja grožnjo Kitajski. Določitev meje, kljub številnim poskusom, še vedno ostaja nejasno in nerešeno vprašanje. Po mojem mnenju igra glavno vlogo pri tem pomanjkanje zaupanja med državama, saj kljub temu, da je med njima zelo močno gospodarsko sodelovanje, v javnosti in tudi na političnem področju primanjkuje zaupanja. Nekateri celo menijo, da je vojna med državama leta 1962 glavni razlog za pomanjkanje zaupanja, saj je predvsem v Indiji še vedno močan spomin na poraz v njej (Topgyal 2011, 116–120).

Kitajske oblasti prav tako zavračajo vsakršne očitke OZN (Organizacije združenih narodov), da kršijo človekove pravice Tibetancev. Vsekakor pa je vedno izpostavljeno, da so to notranje zadeve Kitajske in da se mednarodna skupnost ne more vpletati v njih. Izpostavljeno je, da se Tibet razvija in da prebivalci uživajo ekonomsko, osebno in tudi versko svobodo. Do zadnjega takšnega primera je prišlo v začetku novembra 2012, ko je tiskovni predstavnik zunanjega ministrstva Hong Lei pozval visokega komisarja Združenih narodov Navanethema Pillaya, naj se vzdrži subjektivnih komentarjev ter da mora pri svojem delu ostati nepristranski, ne pa komentirati zadeve, ki so v pristojnosti države (Xinhua 2012a).

6 Regionalno sodelovanje

Tekmovanje med Indijo in Kitajsko v južni Aziji se povečuje in razvija. S stališča Indije predstavlja južna Azija sfero vpliva, zato je v zadnjih letih tudi veliko storila in spremenila politiko do držav v tej regiji. Tudi Kitajska se vedno bolj vključuje v sodelovanje in povečuje svojo prisotnost v regiji, kar na določeni točki predstavlja presenečenje za Indijo. Obe državi sicer podpirata druga drugo pri delovanju v južni Aziji, tako na ravni regije kot tudi sub-regionalni ravni, se pa na obeh straneh pojavlja nezaupanje. Tako je javno mnenje na Kitajskem precej negativno v primeru sodelovanja Indije z Vietnamom in Indonezijo, kot tudi ZDA, Japonsko, Korejo in Avstralijo v primeru krepitev azijsko-pacifiške varnosti (Rong 2011).

Zavedati se moramo, da tesnejšega sodelovanja med državami, kot je sedaj, v bližnji prihodnosti ni moč pričakovati. Eno glavnih načel Kitajske je suverenost in vsaka organizacija, ki bi začela prevzemati suverenost držav v svoje roke, ni možna. Sodelovanje med državami motivirajo ekonomski razlogi, kar tudi potrjuje število sklenjenih sporazumov in vedno tesnejše sodelovanje med državami na tem področju. Vendar nizka stopnja institucionalizacije na ravni regionalnih organizacij, nekatere med njimi sem že omenila, onemogoča konkretnejše delovanje in je organizacija v primeru kriznih situacij še vedno v rokah posameznih držav. To preprečuje vsakršno možnost za napredek regije kot take. Kitajska tudi nasprotuje povezovanju, ki bi bilo podobno modelu, kot ga ima Evropska unija. Veliko bolj popularna ideja je prav gotovo odprti regionalizem, ki se ne omejuje izključno na geografsko bližino in s tem povezuje tudi širšo regijo. Problem se pojavlja v velikem številu že delujočih mehanizmov sodelovanja med azijskimi državami, ki se med seboj prekrivajo. To zahteva natančno definicijo, kakšno obliko sodelovanja si države v resnici želijo ter katere mehanizme bodo pri tem uporabljale. Zaradi nasprotnih interesov se zdi, da bo trebe še nekaj časa počakati, preden bo prišlo do konkretnih sprememb na tem področju. Prav tako obstaja med državami velika mera nezaupanja do Kitajske ter njenih načrtov v regiji. Zaradi hitre gospodarske rasti in glede na pretekle izkušnje je prav gotovo velika večina držav skeptična do vsakršne oblike povezovanja, ki ga predlaga Kitajska. Zdi se, da je predvsem naloga Kitajske, da tem državam pokaže, da nima v mislih nikakršne regionalne prevlade ter da želi samo okrepiti sodelovanje med državami (Ye 2010, 8–23).

Državi sta velikokrat poudarili, da si obe želita miru in stabilnosti v Aziji in svetu ter da je sodelovanje med njima ključnega pomena za regionalni razvoj. Primer takšnega regionalnega sodelovanja med Kitajsko in Indijo zajema zahodno in južno Azijo. ASEAN je prav gotovo forum držav, ki bi pomagal zagotoviti večjo finančno sodelovanje v regiji in na katerega tudi obe državi računata. Prav gotovo je vzajemnost pomembna, saj bi tudi ostale države ASEAN lahko veliko pridobile od razvoja Indije in Kitajske. Zato se bo nadaljnji razvoj odnosov med Indijo in Kitajsko odražal na regionalni ravni, saj bodo odnosi med tema dvema državama vplivali na celotno Azijo. To kaže na prepletenost v mednarodni politiki, normalno delovanje v Aziji je tudi v interesu ostalih držav, v prvi vrsti Rusije, ZDA in EU (Ranganathan 2007, 681–682).

Sodelovanje in dobri odnosi niso le povezani s trgovinskimi in gospodarski odnosi med državama. Sodelovanje med državama igra pomembno vlogo pri zagotavljanju varnosti in stabilnosti v regiji. Obe državi se tega tudi zavedata in se zato tako v ASEAN kot tudi v ARF¹⁰ (Azijski regionalni forum) zavzemata za boj proti terorizmu, ki predstavlja eno glavnih groženj za stabilnost držav in tudi regije. To predstavlja trdno osnovo za praktično sodelovanje na področju boja proti terorizmu, piratstvu in ostalim grožnjam varnosti in stabilnosti (Ranganathan 2007, 683).

V regiji deluje veliko število organizacij, ki spodbujajo sodelovanje med državami in s tem povezujejo regijo. Indija in Kitajska sta članici številnih takšnih organizacij in tako skupaj delujeta tudi na regionalnem področju. Na tej točki bi izpostavila delovanje obeh držav v EAS (*East Asian Summit* – Zahodno azijski vrh), ki zaradi članstva obeh držav predstavlja pomemben okvir za njuno sodelovanje. EAS je bil ustanovljen leta 2005 in je relativno nova organizacija, ki deluje kot dopolnilo starejši ASEAN. Samo članstvo v tej organizaciji ni omejeno samo na zahodno Azijo, saj je članica tudi ZDA. V tej organizaciji je trenutno 18 držav, leta 2011 sta se organizaciji pridružili ZDA in Rusija.¹¹ EAS je bil ustanovljen kot telo za spodbujanje zaupanja

¹⁰ Regionalni forum Združenja jugovzhodnih azijskih držav je bil ustanovljen julija 1993. Glavne naloge foruma so ohranjanje konstruktivnega dialoga in pogovorov o političnih vprašanjih in varnostnih vprašanjih ter priprava konkretnih predlogov za ohranjanje zaupanja in preventivne diplomacije v azijsko-pacifiški regiji. Članice foruma so: Avstralija, Bangladeš, Brunej, Kambodža, Kanada, Kitajska, EU, Indija, Indonezija, Japonska, Demokratična ljudska republika Koreja, Republika Koreja, Laos, Malezija, Mjanmar, Mongolija, Nova Zelandija, Pakistan, Papua Nova Gvineja, Filipini, Ruska federacija, Singapur, Šrilanka, Tajska, Timor, ZDA in Vietnam (ARF 2011).

¹¹ Države članice EAS so: Avstralija, Brunej, Kambodža, Kitajska, Indija, Indonezija, Japonska, Laos, Malezija, Mjanmar, Nova Zelandija, Filipini, Rusija, Singapur, Južna Koreja, Tajska, ZDA in Vietnam (Astarita 2008, 84).

med članicami ter kot okvir za spodbujanje odkritih in konstruktivnih pogledov na teme in brez ignoriranja najbolj perečih in spornih vprašanj. Čeprav je organizacija v veliki meri še vedno premlada, da bi lahko kritično ocenili njeno uspešnost delovanja, se je že izkazala kot najbolj konsistenten okvir za azijsko gospodarsko integracijo ter uspešno predstavlja protiutež kitajski regionalni prevladi. Prednost EAS je v tem, da se ne predstavlja kot širitev sedanjega foruma, ampak kot nekaj novega, ASEAN namreč še vedno dopušča možnost za nadaljnjo širitev, EAS pa namerava graditi na utrjevanju regionalnih vezi, doseganju rezultatov, ki bodo koristili vsem stranem in utrjevali skupno identiteto. Kot pri vseh organizacijah, ki imajo tako raznoliko članstvo, se tudi tu pojavlja vprašanje, ali bo sposoben delovati kot forum, ki bo od besed prešel h konkretnim dejanjem, ali pa bo ostal samo pri besedah (Astarita 2008, 84–85). Forum je prav gotovo pomemben že samo zaradi svoje članske sestave, saj ostale organizacije ne vključujejo Indije, Kitajske in tudi ZDA. To predstavlja veliko prednost, saj bodo države lahko na tak način dosegle večjo transparentnost, kar bo tudi privedlo do reševanja nekaterih odprtih vprašanj na institucionalni ravni. Prav to bi koristilo tudi odnosom med Indijo in Kitajsko, saj so, kljub sorazmerno normalnim odnosom med njima, še vedno prisotne napetosti, ki ne zadevajo le nerešenih mejnih vprašanj, ampak so se začele pojavljati tudi na regionalni ravni.

Svet pa naj bi bil dovolj velik za Kitajsko in Indijo, da sobivata v miru in se razvijata. Tiskovni predstavnik kitajskega zunanjega ministrstva je izpostavil, da bosta morali obe strani še veliko narediti v smeri povečanja zaupanja in sodelovanja, toda upanje ostaja. Letos je namreč minilo 50 let od mejne vojne med Indijo in Kitajsko. Tudi sam indijski obrambni minister je na slovesnosti, na kateri so se poklonili žrtvam vojne, izjavil, da se dogodki izpred 50 let ne smejo več ponoviti (Xinhua 2012b). Obe strani sta očitno zavezani, da se zgodovina ne bi več ponovila, je pa zato naloga obeh držav, da se tega držita in storita vse, kar je v njuni moči, da bodo obnosi ostali prijateljski in temeljili na medsebojnem spoštovanju.

7 Zaključek

Vloga Kitajske je v sodobnem mednarodnem prostoru vedno pomembnejša, njene prave vloge se sicer šele začenjamo zavedati in ji mogoče še vedno ne pripisujemo dovolj pomena, kot bi ji ga mogoče morali. Ta naloga obravnava odnos Kitajske do njenih sosed in reševanje odprtih vprašanj med njimi. Zavedati se namreč moramo, da je stabilnost regije kot celote zelo pomembna za nadaljnji razvoj Kitajske in tudi ostalih hitro se razvijajočih držav. Kitajska se tega dobro zaveda in ima z veliko večino svojih kopenskih sosed urejene meje in trdne dvostranske odnose, z veliko večino držav je tudi povezana prek raznih mednarodnih organizacij. Vendar vprašanje meje še vedno ostaja odprto v primeru Indije. Med državama je leta 1962 potekala vojna prav zaradi meje in se do danes stanje ni veliko spremenilo. Meja še vedno ni jasno določena, saj nobena stran noče popustiti pri svojih zahtevah. V igri so tudi drugi dejavniki, ki pa niso povezani samo z mejo. Vprašanje Dalaj Lame in tibetanske vlade v izgnanstvu, ki deluje v Indiji, je problem, ki je pogosto izpostavljen ob dvostranskih pogovorih med Indijo in Kitajsko. Pakistan in njegovo sodelovanje s Kitajsko je prav tako problem, ki ga bosta morali državi razrešiti, saj je razlog za nezaupanje med njima. Indija namreč dojema vsakršno pomoč Kitajske Pakistanu kot napad nase in pomoč njenim sovražnikom. Na tej točki je potrebno omeniti tudi vlogo ZDA v regiji. Nekoč so ZDA bile glavna velesila in še vedno poskušajo ohraniti to vlogo. Vendar ji v Aziji Kitajska predstavlja resno konkurenco. Odnosi med ZDA in Indijo so zelo dobri in državi sta vzpostavili trden odnos, ki je vezan predvsem na gospodarstvo. Kitajska vidi ZDA in njeno vlogo v regiji kot nezaželeno in se bo prav gotovo potrudila zmanjšati njen vpliv v Aziji kot celoti. Kar pa bo težje, kot se zdi na prvi pogled. Sosednje države si namreč ne želijo močne Kitajske in bodo zato naredile vse, kar je v njihovi moči, da to preprečijo oziroma vsaj omejijo. Glavnega zaveznika pa prav gotovo predstavljajo ZDA. Odnosi med Indijo in Kitajsko so sicer urejeni in zdi se, da bosta nadaljnje gibalno razvoja odnosov med državama prav trgovina in gospodarstvo. Kitajska je namreč največja uvoznica indijskih izdelkov, od česar so velik del surovine, ki jih Kitajska potem proda Indiji kot končne izdelke. Kljub temu trgovina med državama postaja vedno pomembnejša in prav tako sodelovanje, saj pripomore k izboljšanju stanja v regiji. Sodelovanje med državama na mednarodni ravni oziroma na znotraj regionalni prav gotovo prinaša ugodnosti, saj sta na tak način obe prisiljeni sodelovati in reševati odprta vprašanja. Vse to je lahko le ugodno, ko pride do reševanja medsebojnih odprtih vprašanj.

Problem nastane, ko pogledamo naravo institucij v Aziji. Nobena ni ravno visoko institucionalizirana in večina jih ostaja le na ravni forumov, na katerih se države sicer pogovorijo o odprtih vprašanjih, vendar konkretnih in zavezujočih odločitev ni. Kitajska je tako pred odločitvijo, da določi svoj nadaljnji razvoj in vpliv v regiji. Zaradi preteklih izkušenj ima večina držav še vedno slabo mnenje o njej, skrbi jih, da namerava v Aziji vladati kot hegemon. Tem trditvam sicer Kitajska trdno nasprotuje, saj se prav sedaj bori za izničenje dominantne vloge ZDA v svetu. Po mojem mnenju bo Kitajska nadaljevala svoj vzpon in se še tesneje gospodarsko povezala z ostalimi državami v regiji, pri čemer gre še posebej izpostaviti Indijo, ki bo v prihodnjih letih igrala vidnejšo vlogo in je zato pomembno, da ima Kitajska z njo urejene odnose.

Glede na ugotovitve podajam zaključke na zastavljeni raziskovalni tezi.

- *Odnosi med Indijo in Kitajsko se izboljšujejo, vendar pa je še vedno prisotno nezaupanje.*

Državi imata že dolgo časa vzpostavljene odnose, ki pa prav gotovo nisi tako urejeni, kot bi si mogoče obe strani želeli. Vendar pa ne deluje, kot da ne nameravata veliko narediti za spremembo položaja. Trenutno sta obe prezaposleni s svojimi notranjimi reformami in v Kitajskem primeru tudi s spremembami v partijskem vodstvu, ki bo prineslo spremembe v vodenju države. Vse to bo vplivalo na nadaljnje odnose s sosedami in Kitajska se bo morala na določeni točki dotakniti tudi vprašanja meje z Indijo. Dolgoročno pa bo potrebno rešiti tudi vprašanje Tibeta, saj predstavlja eno pomembnejših tem, ki vpliva na odnose med državama. Kljub vojaški prisotnosti na spornih mejnih območjih pa je treba poudariti, da je možnost za neposredni vojaški spopad zelo majhna. Vsakršna grožnja z vojno bi vplivala na povečanje ameriške prisotnosti v regiji, čemur pa se Kitajska poskuša izogniti. Državi sta gospodarsko povezani in bi vsaka grožnja povzročila veliko gospodarsko škodo, ki pa prav gotovo ni v interesu nobene od držav. Namigovanja, da bi lahko razvoj obeh držav utegnil ogroziti stabilnost regije, pa po mojem mnenju le delno držijo. Do nasprotja interesov prihaja že sedaj in Indija še niti ni dosegla polnega razvoja. Sporne bodo prav gotovo majhne južno azijske države ter pomorske poti. Vse to predstavlja določen vir dobrin in način, kako dobrine pridejo do izbrane države. Zaradi velikih potreb obeh držav je jasno, da brez konfliktov na tem področju ne bo šlo. Le-ti pa bodo ostali omejeni na diplomatsko raven, saj, kot sem že poudarila, vojaški konflikt bi le ogrozil kitajsko željo po prevladi v regiji z mirnim prihodom na ta položaj. Prav zaradi nezaupanja večine držav v regiji, ki temelji predvsem na preteklosti in vlogi, ki jo je Kitajska

igrala, mora Kitajska zato ubrati nov pristop in način komuniciranja s sosednjimi državami. To velja tudi za odnose z Indijo.

- *Gospodarski razvoj države in regije je pomembno vplival na izoblikovanje kitajske sosedske politike.*

Kitajska je skozi zgodovino ubirala različne pristope pri oblikovanju svoje zunanje politike: od stroge izolacije in samozadostnosti do počasnega odpiranja svojih meja do danes, ko ima Kitajska vedno večjo vlogo pri oblikovanju svetovne politike. Seveda pa moramo počakati, kaj se bo zgodilo po 8. novembru, ko bo prišlo do menjave vodstva. Predvideva se lahko, da bo novo vodstvo nadaljevalo z urejanjem še odprtih vprašanj ter istočasno poskušalo ohraniti položaj v državi, kar pa se sedaj zdi vse težje, vsaj po zadnjih dogodkih v kitajski politiki, ki je postala sinonim za korupcijo. Zdi se, da bo morala država najprej urediti notranje razmere in se bo šele potem lotila reševanja odprtih zunanjih vprašanj. Ne smemo pa pozabiti, da se je celotna Azija v zadnjih letih pričela skokovito razvijati. Vse to pa je vplivalo na to, da je Kitajska na novo definirala svojo politiko do sosednjih držav. Zaradi potreb lastnega gospodarstva je začela urejati odnose s sosednjimi državami, saj je potrebovala nove trge za svoje produkte. Ker pa je ena izmed prioritet Kitajske, da ponovno prevzame vlogo svetovne velesile, so urejeni in nekonfliktni odnosi ključni.

Zdi se, da je sedaj Kitajska na točki, ko se mora odločiti, kako bo nadaljevala. Razvoj države je namreč prišel tako daleč, da so nujno potrebne reforme, drugače se bo sistem sesul sam vase, kar pa ne bi ogrozilo samo stabilnost regije, ampak bi imelo globalne posledice. Med reformami pa je prav gotovo pomembno zaprtje vseh mejnih vprašanj, saj so dogodki okrog mejnega spora med Japonsko in Kitajsko glede morske meje pokazali, da ima to posledice za širšo regijo. Trenutni odnosi med Indijo in Kitajsko so sicer na neki mrtvi točki, kar sicer ni nujno slabo. Mejna ureditev ostaja enaka kot leta 1963 s tem, da občasno z obeh strani prihajajo grožnje v obliki povečanja vojaške prisotnosti na območju. Seveda pa med njima ostaja odprto vprašanje Tibeta in tibetanskih beguncev v Indiji.

Ne smemo pa pozabiti, da si Kitajska prizadeva za ponovno vzpostavitev regionalne prevlade. Vprašanje, ki pa se poraja, je, ali bo sposobna mirnega prehoda med regionalne in globalne

velesile, saj ji bodo na določeni točki na pot stopile tako Indija, ki bo podprta z ZDA, in tudi ZDA same. Kitajska in njeno vodstvo bosta morala previdno izbrati svojo naslednjo potezo. Vsekakor pa bi še močnejša Kitajska resno ogrozila sedanjo obliko svetovne politike, saj bi to pomenilo, da bi se poleg ZDA na svetovnem prizorišču pojavila še Kitajska. Situacija bi lahko začela spominjati na tisto iz časa hladne vojne, iz katere je kot zmagovalec izšla ZDA. Če do tega pride, se bo razmerje sil v svetu prav gotovo spremenilo in prav tako bodo spremenjeni odnosi med državami. Ne mislim samo na odnose med velikimi silami, ampak tudi na odnose med sosednjimi državami. Pomembno bo v prihodnje spremljati dogajanje v Aziji ter samo interakcijo med Kitajsko in Indijo.

8 Literatura

1. Afridi, Jamal in Jayshree Bajoria. 2010. *China-Pakistan Relations*. Dostopno prek: <http://www.cfr.org/china/china-pakistan-relations/p10070> (20. november 2012).
2. ARF. 2011. *About the ASEAN Regional Forum*. Dostopno prek: <http://aseanregionalforum.asean.org/about.html> (28. november 2012).
3. Astarita, Claudia. 2008. China's role in the evolution of Southeast Asian regional organizations. *China perspectives* 2008 (3). Dostopno prek: <http://chinaperspectives.revues.org/4103> (20. november 2012).
4. BBC. 2005a. Dostopno prek: http://newsimg.bbc.co.uk/media/images/41020000/gif/_41020631_india_china_border2_map416.gif (21. november 2012).
5. --- 2005b. *India–Pakistan: troubled relations*. Dostopno prek: http://news.bbc.co.uk/1/hi/english/static/in_depth/south_asia/2002/india_pakistan/timeline/default.stm (20. november 2012).
6. --- 2012. China warns on sovereignty at island talks with Japan. *BBC*, 25. september. Dostopno prek: <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-19709355> (20. november 2012).
7. Benko, Vladimir. 2000. *Sociologija mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
8. Bohinc, Rado, Miro Cerar in Barbara Rajgelj. 2006. *Temelji prava in pravne ureditve: za nepravniške*. Ljubljana: GV založba.

9. Bojinović Fenko, Ana. 2010. *Premoščanje ločnice med proučevanjem mednarodnih odnosov in zunanje politike: primer mednarodnega regionalizma*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
10. Budna, Vanja. 2006. Oblikovanje pravnega sistema LRK. V *Sodobna Kitajska: politični in gospodarski razvoj*, ur. Mitja Saje, 89–108. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
11. Centralna obveščevalna agencija–Central intelligence agency. 1964. *The Sino-Indian border dispute*. Dostopno prek: <http://www.foia.cia.gov/CPE/POLO/polo-09.pdf> (10. november 2012).
12. Carlson, Allen. 2004. **Constructing the dragon's scales. China's approach to territorial sovereignty and border relations.** V *Chinese foreign policy*, ur. Suisheng Zhao, 276–296. New York: M E Sharpe Inc. Dostopno prek: Google Books.
13. --- 2005. *Unifying China, Integrating with the world: securing Chinese sovereignty in the reform era*. Stanford: Stanford University Press.
14. Calvin, James Bernard. 1984. *The China–India border war (1962)*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1984/CJB.htm> (28. november 2012).
15. Cencen, Marjan. 2011. *Mednarodni položaj Kitajske po koncu hladne vojne*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. Clegg, Jenny. 2009. *China's global strategy: towards a multipolar world*. London, New York: Pluto.
17. Dunne, Tim in Brian C. Schmidt. 2007. Realizem. V *Uvod v mednarodne odnose*, ur. John Baylis in Steve Smith, 205–236. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

18. Drifte, Reinhard. 2008. *Japanese-Chinese territorial disputes in the East China Sea – between military confrontation and economic cooperation*. Dostopno prek: http://eprints.lse.ac.uk/20881/1/Japanese-Chinese_territorial_disputes_in_the_East_China_Sea_%28LSERO%29.pdf (12. november 2012).

19. Encyclopedia Britannica online, s.v. "China, government". Dostopno prek: <http://www.britannica.com/nukweb.nuk.uni-lj.si/EBchecked/topic/111803/China/71015/Government-and-society?anchor=ref589634> (12. november 2012).

20. ---, s.v. "Kashmir". Dostopno, prek: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/312908/Kashmir/214223/The-Kashmir-problem#ref673547> (20. november 2012).

21. Embassy of India, Beijing. 2012. Dostopno prek: <http://www.indianembassy.org.cn/DynamicContent.aspx?MenuId=3&SubMenuId=0> (3. junij 2012).

22. Faculty.cua.edu. 2012. *A brief introduction to the legal system of China*. Dostopno prek: <http://faculty.cua.edu/fischer/ComparativeLaw2002/bauer/China-main.htm> (12. november 2012).

23. Ferfila, Bogomil. 2011. *Biseri zgodovine in narave: Indija, Islandija, Afrika in Kuba*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

24. Financial times. 2010. *China offer on free-trade talks with India*. Dostopno prek: <http://www.ft.com/cms/s/0/26608e22-3e4a-11df-a706-00144feabdc0.html#axzz1xPanpmjh> (20. november 2012).

25. Garver, W. John. 2002. The China-India-U.S. triangle: strategic relations in the post-cold war era. *NBR analysis* 13 (5): 1–61. Dostopno prek: <http://www.nbr.org/publications/issue.aspx?id=2> (20. novembra 2012).
26. --- 2011. The Unresolved Sino–Indian Border Dispute: An Interpretation. *China Report* 47 (2): 99–113.
27. GIRA. 2007. Dostopno prek: <http://www.gira.ca/cmsms/uploads/images/Map%20of%20Mongolia%20china.JPG> (12. november 2012).
28. Hellström, Jerker in Kaan Korkmaz. 2011. *Managing mutual mistrust: understanding Chinese perspective on Shino-Indian relations*. Dostopno prek: <http://www2.foi.se/rapp/foir3271.pdf> (12. november 2012).
29. Holslag, Jonathan. 2010. *China and India: prospects for peace*. New York: Columbia University Press.
30. IDSA. 2012. **Tibet and India's security: Himalayan region, refugees and Sino-India relations**. New Delhi: Institute for defence studies and analyses. Dostopno prek: <http://idsa.in/book/TibetandIndiasSecurity> (20. november 2012).
31. Inkret, Mojca. 2006a. Politične organizacije. V *Sodobna Kitajska: politični in gospodarski razvoj*, ur. Mitja Saje, 47–58. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
32. --- 2006b. Stalni komite Vsestranskega ljudskega kongresa. V *Sodobna Kitajska: politični in gospodarski razvoj*, ur. Mitja Saje, 72–73. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

33. --- 2006c. Državni svet in izvršilna oblast. V *Sodobna Kitajska: politični in gospodarski razvoj*, ur. Mitja Saje, 74–75. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
34. International department Central committee of CPC. 2013. *Profile of the Communist Party of China*. Dostopno prek: <http://www.idcpc.org.cn/english/cpcbrieff/cpcprofile.htm> (12. januar 2013).
35. Jakobson, Linda in Dean Knox. 2010. **New foreign policy actors in China**. Stockholm: SIPRI. Dostopno prek: SIPRI publications.
36. Jiang, Wenran. 2006. China makes “great leaps outward” in regional diplomacy. *International Journal* 61(2): 329–340.
37. Jacobs, Andrew. 2012. *Liberal Background, but Limited Leeway, for a New Premier*. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2012/11/16/world/asia/li-keqiang-named-chinas-prime-minister.html?pagewanted=all> (20. november 2012).
38. Kaiman, Jonathan. 2012. Chinese passport map causes diplomatic dispute. *The Guardian*, 27. november. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/world/2012/nov/27/chinese-passport-row-diplomatic-dispute> (27. november 2012).
39. Krasner, D. Stephen. 1999. *Sovereignty: Organized Hypocrisy*. Princeton: Princeton University Press.
40. Lakshmi, Rama. 2008. For India, Tibet Poses Some Delicate Issues. *The Washington Post*, 2. april. Dostopno prek: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/04/01/AR2008040102861.html?sid=ST2008040102896> (20. novembra 2012).

41. Li, Mingjiang. 2007. *China's Proactive Engagement in Asia: Economics, politics and interactions*. Dostopno prek: <http://www.rsis.edu.sg/publications/workingpapers.asp?selYear=2007> (31. januar 2012).
42. --- 2009. Domestic Sources of China's Soft Power Approach. *China Security* 5(2). Dostopno prek: <http://www.chinasecurity.us/pdfs/limingjiang.pdf> (31. januar 2012).
43. Li, Wei, Taye Mengistae in Lixin Colin Xu. 2011. **Diagnosing development bottlenecks: China and India**. Dostopno prek: <http://elibrary.worldbank.org/content/workingpaper/10.1596/1813-9450-5641> (20. november 2012).
44. Li, Zhang. 2010. China-India relations: strategic engagement and challenges. *Asie.Vision* 34. Dostopno prek: <http://www.ifri.org/?page=contribution-detail&id=6223&lang=uk> (20. november 2012).
45. Malone, M. Davic in Rohan Mukherjee. 2012. India and China: conflict and cooperation. *Global politics and strategy* 54 (5): 137–158. Dostopno prek: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00396331003612513> (20. november 2012).
46. Mearsheimer, J. John. 2001. *The tragedy of great power politics*. New York: Norton & Company inc.
47. --- 2007. Structural realism. V *International relations theories*, ur. Tim Dunne, Milja Kurki in Steve Smith, 71–88. New York: Oxford University Press inc.
48. Merrington, Louise. 2012. The India-US-China-Pakistan strategic quadrilateral. *East Asia forum*, 11. april. Dostopno prek: <http://www.eastasiaforum.org/2012/04/11/the-india-us-china-pakistan-strategic-quadrilateral/> (20. november 2012).

49. Ministry of external affairs. 2012. *Foreign relations: India-China*. Dostopno prek: <http://meaindia.nic.in/mystart.php?id=50042452> (20. november 2012).
50. Munro, Ross H. 2006. China's relations with its neighbours: Some observations regarding its strategy and tactics. *International Journal* 61 (2): 320–328.
51. Nuclear suppliers group. 2012. *What are the guidelines?*. Dostopno prek: <http://www.nuclearsuppliersgroup.org/Leng/default.htm> (20. november 2012).
52. Ranganathan, C.V. 2007. The long road to achieving an “India-China strategic and cooperative partnership for peace and development.” V *Indian foreign policy: challenges and opportunities*, ur. Atish Sinha in Madhup Mohta, 669–687. New Delhi: Academic Foundation.
53. Rong, Ying. 2011. *China-India Relations: New Starting Point and New Framework*. Dostopno prek: http://www.ciis.org.cn/english/2011-08/10/content_4395790.htm (20. november 2012).
54. Saje, Mitja. 2006. Spremembe globalne vloge LRK in njenega mednarodnega delovanja. V *Sodobna Kitajska: politični in gospodarski razvoj*, ur. Mitja Saje, 114–126. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
55. Senegačnik, Jurij. 2010. *Obča geografija*. Ljubljana: Založba Modrijan.
56. Shukla, Ajai. 2012. India's border disputes: the LAC is not the LoC. *East Asia forum*, 16. oktober. Dostopno prek: <http://www.eastasiaforum.org/2012/10/16/indias-border-disputes-the-lac-is-not-the-loc/> (20. november 2012).
57. Sidhu, Waheguru Pal Singh in Jing Dong Yuan. 2003. **China and India: Cooperation or Conflict?**. Colorado: Lynne Rienner Pub. Dostopno prek: Google Books.

58. Singh, Swaran. 2005. *China-India Bilateral Trade: Strong Fundamentals, Bright Future*. Dostopno prek: <http://chinaperspectives.revues.org/2853> (20. november 2012).
59. --- 2008. India-China Relations: Perception, Problems, Potential. *South Asian Survey* 15 (1): 83–98.
60. Sluga, Suzana. 2006. Vloga zunanje trgovine v gospodarstvu LR Kitajske. V *Sodobna Kitajska: politični in gospodarski razvoj*, ur. Mitja Saje, 181–199. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
61. Smith, M. Smith. 2011. Sino-Indian relations: a troubled history, an uncertain future. *Harvard international review* 33 (1): 107–113.
62. *Sporazum Indije in Kitajske o ustanovitvi delovnega mehanizma za namene posvetovanja in koordiniranja indijsko-kitajskih obmejnih vprašanj–India-China Agreement on the Establishment of a Working Mechanism for Consultation and Coordination on India-China Border Affairs*. 2012. Dostopno prek: <http://mea.gov.in/mystart.php?id=530518925> (31. januar 2012).
63. The central people's government of the People's republic of China. 2012a. *The State council*. Dostopno prek: <http://english.gov.cn/links/statecouncil.htm> (12. november 2012).
64. --- 2012b. *The presidency of the People's Republic of China*. Dostopno prek: <http://english.gov.cn/links/presidency.htm> (12. november 2012).
65. The Communist party of China. 2012. *Ideological foundation*. Dostopno prek: <http://english.cpc.people.com.cn/66105/index.html> (12. november 2012).
66. The national people's congress of the People's Republic of China (NPC). 2012a. *Organization of the National people's congress*. Dostopno prek: http://www.npc.gov.cn/englishnpc/Organization/node_2846.htm (12. november 2012).

67. --- 2012b. *Functions and powers of the Standing committee*. Dostopno prek: http://www.npc.gov.cn/englishnpc/Organization/2007-11/15/content_1373018.htm (12. november 2012).
68. Topgyal, Tsering. 2011. Charting the Tibet issue in the Sino-Indian border dispute. *China report* 47 (2): 115–131.
69. *Ustava Ljudske republike Kitajske—Constitution of the People's republic of China*. 1982. Dostopno prek: <http://www.constitutionofchina.com/> (12. november 2012).
70. Ye, Shulan. 2010. *China's regional policy in east Asia and its characteristics*. Dostopno prek: <http://www.nottingham.ac.uk/cpi/documents/discussion-papers/discussion-paper-66-china-regional-policy-shulan-ye.pdf> (12. november 2012).
71. Zhang, Guihong. 2005. Sino-Indian security relations: bilateral issues, external factors and regional implications. *South Asian survey* 12 (1): 61–74.
72. Zhao, Suisheng. 1999. China's Periphery Policy and its Asian Neighbors. *Security Dialogue* 30 (3): 335–346.
73. --- 2004. **The making of China's periphery policy**. *Chinese foreign policy*, ur. Suisheng Zhao, 256–275. New York: M E Sharpe Inc. Dostopno prek: Google Books.
74. --- 2008. **Implications of China's rise for U.S.-China relations**. *China-U.S. relations transformed: perspectives and strategic implications*, ur. Suisheng Zhao, 3–19. New York: Routledge. Dostopno prek: Google Books.
75. Zou, Keyuan. 2005. The Sino–Vietnamese agreement on maritime boundary delimitation in the Gulf of Tonkin. *Ocean development and international law* 36(1): 13–24.

76. Xinhua. 2011a. China, Vietnam sign accord on resolving maritime issues. *Xinhuanet*, 12. oktober. Dostopno prek: http://news.xinhuanet.com/english2010/china/2011-10/12/c_131185606.htm (12. november 2012).
77. --- 2011b. Why the Dalai Lama worries about rebirth. *Xinhuanet*, 26. september. Dostopno prek: http://news.xinhuanet.com/english2010/china/2011-09/26/c_131160859.htm (20. november 2012).
78. --- 2012a. China slams UN Tibet comments. *Xinhuanet*, 5. november. Dostopno prek : http://news.xinhuanet.com/english/china/2012-11/05/c_131952725.htm (20. november 2012).
79. --- 2012b. World has enough space to accommodate China, India, says FM. *Xinhuanet*, 24. oktober. Dostopno prek: http://news.xinhuanet.com/english/china/2012-10/24/c_131927775.htm (25. november 2012).
80. --- 2012c. Xi Jinping elected general secretary of CPC Central Committee. *Xinhuanet*, 15. november. Dostopno prek: http://news.xinhuanet.com/english/special/18cpcnc/2012-11/15/c_131976340.htm (20. november 2012).
81. --- 2012d. China maps out territorial claim on new passport. *Xinhuanet*, 24. november. Dostopno prek: http://news.xinhuanet.com/english/video/2012-11/24/c_131996117.htm (27. november 2012).
82. Wignaraja, Ganeshan. 2011. *The People's Republic of China and India: Commercial Policies in the Giants*. Dostopno prek: <http://ideas.repec.org/p/ris/adbrei/0083.html> (20. novemebr 2012).
83. WTO. 2012. *Understanding the WTO – principles of the trading system*. Dostopno prek: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact2_e.htm (20. november 2012).